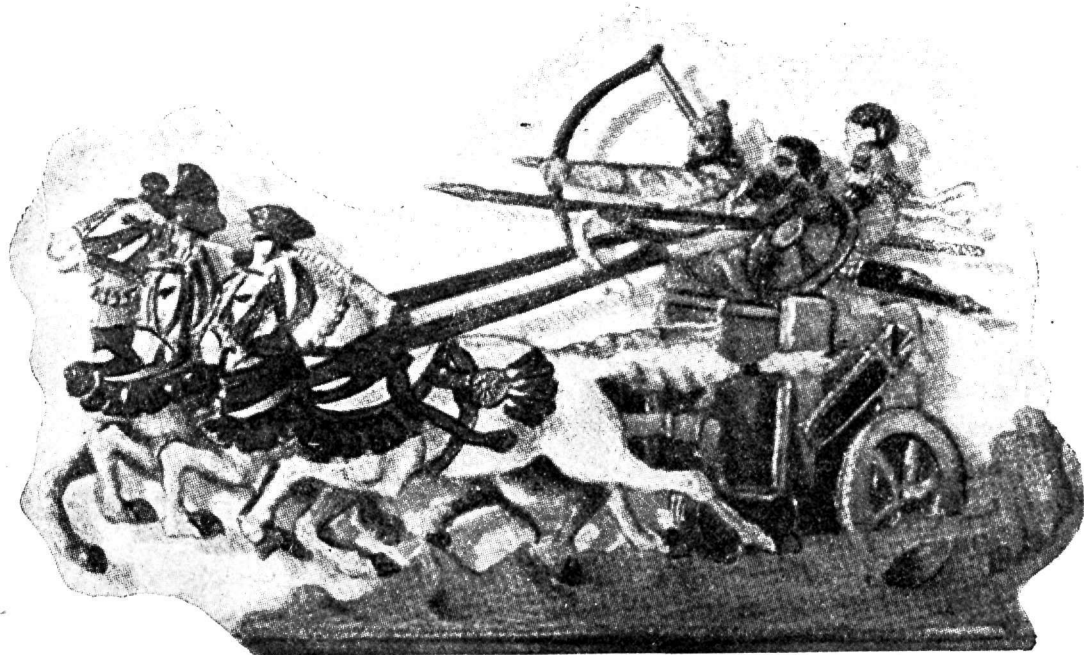

SÕDUR

XI aastaküik

Nr. 1/2

Laupäeval, 12. jaanuaril

1929

Õnnerikast uut aastat

soovib

Eesti Kommerts Bank

Tallinn

S. Karja tänav

Telefonid 9-86, 9-89 ja 29-61

Õnnerikast uut aastat

soovib

O. Kilgas

Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik

Tallinn

Telefon 2-23

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 1/2

Laupäeval, 12. jaanuaril 1929.

XI aastakäik.

Aastavahetusel.

J. Tõrvand.

Kindral-major J. Tõrvand
Kindralstaabi ülem.

Möödunud 1928. aasta oli meie kodumaale eriliseks kilomeetripostiks — sai ju sel aastal täis 10 aastat Eesti iseseisvust. Sel puhul on nii meie kui ka väljamaa poliitilised tegelased ning ajakirjandus püüdnud pilku heita tulevikku, et aimata ette Eesti saatust. Koos sellega on allakriipsutatud, et lühikese iseseisvuse aja kestvusel on Eesti ülesnäidanud suurejoonelist organiseerimisandi, töötahet ning riiklist kainust. Rahva töö on vilja kannud. Kultuuriliselt rahvas areneb jõudsasti, vaatamata ainelistele raskustele ja möödunud ikaldusaastatele. Kõik see kokku annab meile ja meie sõpradele julget lootust, et Eestile kõige raskemad aastad juba möödas ning et Eesti edenev majandus ja kultuur võidab raskused tu-

levikus, kindlustades riiklise iseseisvuse. Meie võime tänapäev iseteadvalt allakriipsutada, et Eesti on leidnud omale koha päikese all ning sellejuures on osutunud rahvaste peres üheks rahvaste vahekordi ülesehitavaks teguriks, mis Maailmasõja ja revolutsioonide tagajärjel teatavasse segadusse sattusid. Suurte poliitiliste ja majandusliste süsteemide kokkuvarisesedes on kujunemas uued, millistesse ühel või teisel viisil peavad kuuluma ka nüüd iseseisvaks saanud rahvad. Eesti on suutnud enesele võita kasuliku liikme nime rahvusvahelises koostöös. Tänu oma riiklisele kainusele on Eesti suutnud senini äratada enese vastu lugupidamist ja usaldust. Ja seda sellele vaatamata, et oma geograafilise asendi tõttu ta peab elama ja töötama naabruses riigiga, kus valitsemas tänapäeva ühiskonna korra äärmised voolud, mis desorganiseerivad rahva elu ja hävitavad alused majanduslikeks ja kultuuriliseks arenemiseks ning kus on saanud vaba tegevuse võimaluse kommitern, mille sihiks hävitada kodanlised ja rahvuslised riigid, selleks tekitades neis kõige pealt poliitilist demoralisatsiooni.

Lühidalt — iseseisev ja vaba Eesti püsib ja areneb jõudsasti. Meie usume, et võidame ka kõik raskused tulevikus, sest tahame vabad olla, tahame võidelda oma koha eest päikese all.

Raskused tulevikus — mis tahame nende sõnadega öelda? Siin võib märkida kolme liiki raskusi: majanduslised, sisepoliitilised ja välispoliitilised. Ja neist kõikidest peame üle saama, kui ei taha kaotada seda, mis on rahva ülimaks varaks — suveräänsust.

Ei või olla kahte arvamist selle kohta, kuidas saame üle majanduslistest raskustest. Siin on ainus abinõu — töö. Tahame kosuda ja areneda, peame ikka ja ikka töötama, iga kodanik omal kohal. Rahva energia omas kogusummas loob väär-

tusi, mida realiseerime maailma turul. Nende väärtuste kvantum ja kvaliteet, ühes sellega aga ka tulu suurus, olenevad kõigepealt meie omast tööst. Eesti rahvas on harjunud visalt tööd tegema. Ei ole põhjust tänapäev selles kahelda, et endine töötahe, töörõõm, saab elama rahva enamuses ka edaspidi.

Kas tulevik toob meile sisepoliitilisi raskusi oleneb suurelt jaolt jällegi meist endast. Ja kõige pealt — meie poliitilise elu juhtivate tegelaste ja loovate kihtide kainusest. Suudavad meie poliitilised juhid hoida alal rahvuslikku üksmeelt, suudavad nad hoida rahva elu evolutsiooni suunas, siis pole meil karta ülepääsematu raskusi sisepoliitiliselt. Kainus ja heatahtmine üksteisest arusaada ning leida ka teiste püüdmistes väärtusi ja sihte, mis ühiskonnale kasulikud — see aitab „mahaviilida“ teravaid nurke, aitab paraliseerida äärmustesse kalduvaid. Riigimeeste enda vastutustunne peab neile siin teenäitajaks olema. Nõuda ja lubada on kerge; palju raskem on lubadusi täita. Kuid arenev elu vajab uuendusi. Ja kõige pealt rahva masside heakäekäigu kindlustamiseks. Praeguse aja riik ei saa olla pealtvatajaks kui omavahel võitlevad tugevamad ja nõrgemad ühiskonna liikmed. Riik peab valvel olema, et rahva kihtide omavahelisest võitlusest ei kasvaks revolutsiooniline meeolu. Meie tahaks loota, et poliitilise elu juhtidel jätkub riigimehelikku objektiivsust ning otsustamisvõimet vajalikkude uuenduste läbiviimiseks õigel ajal. Ei ole kaugel uued valimised Riigikogusse. Siin igal kodanikul on öelda kaalu sõna valimisedeli näol. Tahame sisemist rahu, tahame jääda evolutsiooniteele, peame andma hääled neile, kes seda kindlustada võivad. Riigi seesmine rahu on seega meie enda kättes. Igapäevase töö ja askelduse kõrval meie ei tohi iialgi unustada, et väikeste riikide autoriteet tugineb peaausjalikult rahvuslikule üksmeelele. Killustame omad read kümnete parteide vahel — loome eeldused sisepoliitilisteks raskusteks, milliste võitmiseks tuleb kaotada väga palju energiat.

Kas tulevik toob meile välispoliitilisi raskusi? Siin ei saa keegi prohvetiks olla. Meie võime vaid vaadelda meid ümbritsevat olukorda, võime seda uurida ja analüüsida, võime jälgida aremise tendentsi üksikute riikide omavahelises läbikäimises ning kõigest sellest teha järeldusi. Nende järelduste praktiline eesmärk oleks — leida juhatust, kellega

minna koos, etteaimata sündmusi, mis ühel või teisel viisil võiksid puudutada meid.

Eesti on jõudu mööda kaasa aidanud rahu kindlustamisel. Mingisugusest sõjast ei või Eesti kasu loota. Meil ei ole vaja võõraid maid. Meie piirid on selged. Kuid meie teame, et rahvad, eriti väikesed, kistakse sõtta mõnikord vastu oma tahtmist. Kas on tänapäev tundemärke, mis ennustaks rahvusvahelisi kokkupõrkeid, sarnaseid, mis võiksid ka Eestit nendesse kaasa tõmmata, vaatamata sellele, et kogu Eesti on end psühholoogiliselt „desarmeerinud“? Et vastata umbkaudseltki sellele küsimusele, püüame heita „linnulennult“ pilku meie maakerale, ja temal askeldavale inimsoole, kes jälle ühe aasta vanemaks saanud.

Tänapäeva inimkond elab väga põnevas ajajärgus. On käimas suur väärtuste ja tõekspidamiste ümberhindamise protsess. Pea igal pool üle terve maakera on nüüd rahvad ise enda valitsejad. Kus nad veel seda ei ole, seal on näha püüdmist demokraatliste valitsusvormide maksmapanemiseks. Samal ajal aga on märgata vastupidist suuna s. o. — poliitilisi voole, mis õigeks peavad kas vähemuse või ühe kihi diktatuuri. Demokraatlise riigikorra süda — rahvaesitus, parlamentarism, põeb tõsist haigust. Samal ajal Maailmasõda, kõrvaldades mõnes kohas ajalooliselt tekkinud ülekohut üksikute rahvaste suhtes, lõi riikide vahel piirid, mis igakord pole kõigeostarbekohasemad, s. o. — uued piirid ei ole kohati soodsad rahvusvaheliseks läbikäimiseks, kohati on lõhkunud mõne rahva üksikudeks osadeks, kohati on jätnud ühe rahva teise alla. Mailmasõjaga kaasas käinud revolutsioonid on rahva masside psühholoogiasse vajutanud sügavad jäljed, hävitanud usu ja moraali ennesõjaegses mõttes. Lõpuks, äärmised pahempoolsed voolud tungivad ägedalt kallale kapitalistlikule (kodanlisele) ilmakorrale, kuulutades viimasele peatset kadu. Selle juures ei eitata eesmärgi taotlemisel relvade tarvitamist. Kõik see näitab, et tänapäeva inimkond käärib väga intensiivselt. Ta on kui tormine okeaan, kus käivad kõrged lained. Ja nende lainte harjad kohati on punased . . . küll teise rahva, küll vennaverest. Need tundemärgid ei kuuluta rahu.

Kui meie nüüd omad silmad pöörame üksikute rahvaste ja riikide poole ning

Jaan Tõnisson.

22. detsembril 1928 Eesti pühitses oma suurima poja Jaan Tõnissoni **60. sünnipäeva**. Üldajakirjanduses kajastus see sündmus vääriliselt. Ilmusid ajalehtede erinumbrid. Üle maa korraldati selle sündmuse puhul pidulikke aktusi. Kõrgesti lugupeetud juubilar oli parima tervise juures ja võttis pidustustest osa. Pealinnas korraldati aktus „Estoonia“ kontsertsaalis. Linnapea hra UESSON, avades aktuse, tähendas, et Jaan Tõnissoni teened Eesti ees on nii suured et meie põlv ei suuda neid mõista ja väärselt hinnata. Ka Riigivanem hra A. REI tuues juubilarile tervitusi Vabariigi Valitsuselt, rõhutas mõtet, et Jaan Tõnissoni koht Eesti ajaloo on liig kõrge selleks, et meie põlv seda jõuaks mõista ja väärselt hinnata. K. EINBUND, Riigikogu esimehena märkis juubilaril suuri teeneid rahvaesinduses, alates seda 1905. a. Vene Duumast. K. PÄTS pidulikult kõnes näitas millises raskes olukorras tuli J. Tõnissonil töötada selleks, et anda oma rahvale õiged sähid tulevikuks ja luua olukord eesmärkideni jõudmiseks. Juubilar, püsides mitmedkümnend aastad raskel rahvajuhil kohal on viinud oma rahva kõrgemateni eesmärkideni, püstitades sellega enesele kustumatu mälestuse ajaloo.

Juubilaari tervitas aktusel Soome vennasrahva nimel minister WUORIMAA. Aktusel anti edasi tervitused Soome ja Läti riigipeadelt.

* * *

Kõige paremad relvad, varustus ja tehnik on riigikaitsel vähese väärtusega, kui puudub võitlejates tahe võita, kui puudub võitlejate hinges püha isamaaarmastuse, püha nooruse, tuli. Eesti maleva, kes on võidelnud ja võitnud, võlgneb selles palju neile, kes sütitasid juba siis, kui ei olnud veel nüüdset Eestit, noorte südames püha tule . . . Sellepärast hingelt alati noor Eesti Kaitseväge ühineb ÜENÜ esindajalt aktusel väljendatud sooviga: „**Ralugu lugupeetud juubilar veel palju aastaid noorustuld, meie püüame südameid!**“

peatume neil oma pilgu mõneks hetkeks, siis näeme ligikaudu järgmist.

Meie lähemad naabrid põhjas ja lõunas on suutnud luua enesele riiklise stabiilsuse. Nende välispoliitilistes püüdmistes on täies ulatuses märgata sama kindel rahu suund, nagu meilgi. Naaber lõunast peab praegu tugevat võitlust kommunistlike kihutustööga, mis, avalikuse ette sattunud nende andmete järele, on viimasel ajal järjest hoogu võtnud. Kui jälgida ajakirjandust, siis leiduvad seal korduvalt teated kommunistlike organisatsioonide ja üksikute tegelaste ilmsiks tulekust. Meie usume, et Läti rahvastunne on küllalt tugev, et õigel ajal jagu saada äärmistest vooludest. Kuid ühtlasi meile paistab et kommunistide tegevus Lätis on intensiivsemaks muutunud sellest ajast, mil sõlmiti kaubaleping N. Liiduga. See näitab, et tihedam läbikäimine meelsus, loob soodsa pinna kommunistlike kihutustöö tegemiseks neis maades, kes on sarnast läbikäimist vajalikuks pidanud.

Nüüd N. Liit ise. Ta käärib kõige rohkem. Üle 150 miljoni inimese valitseb seal kommunistline partei, kes moodustab vaevalt 2—3% kogu täiskasvanute elanikkude arvust. Ajakirjanduses loeme tihtipeale sõnumeid selle kohta, kuid sotsialistliku korra ülesehitamisel tuleb kokkupõrgata ülepääsemata raskustega. Nälg ja kaupade puudus ning koos sellega „sabad“ on N. Liidus saanud harilikuks nähtuseks. Vaatamata sellele, vene kommunistline partei luues kominterni, püüab ka teisi rahvaid tõugata samale teele. kuhu sattus vägev ja rikkas Venemaa. Kui lugeda „kommunistlike internatsionaali programmi“, mis vastu võetud läinud aasta kongressil Moskvast, siis ei saa meie hetkekski kahelda, et need riigid, kus valitsevad kommunistid, ei saa sõbralikud (sõna tõsisel mõttes) olla rahvuslistele riikidele. Reaalpoliitika sunnib kommunistide läbikäimisele teiste riikidega, kuid selle juures jäävad nad ka truiks oma programmile, mis võib olla kõik muu, aga mitte sõbralik teiste suhtes. Kommunistlike partei aktiivsus ning hoolimatus, ühenduses võimuga ääretute rahva-masside ja looduslike rikkuste üle Venes, loob tänapäev sellest riigist vulkaani, mis omas sisemuses varjab suuri jõude, mille tegevuse suunaks on sotsiaalne revolutsioon üle terve maailma. Maailma revolutsiooni idee on olnud ja jääb kandvaks ideeks kommunist-

tide tegevuses. Meile aga samal ajal paistab, et maailma revolutsioonist asja ei saa, sest juba Venes eneses on tärkamas voolud, mis hakkavad tagasi nõudma isikule tema vabadust — töös ja elus. Missuguse kaju võtab ja missuguste tulemuseni jõuab ühiskondline arenemine Venes, ei või meie teada. Meie näeme ja tunneme, et see arenemine pole rahulik, et selles arenemise protsessis võivad tekkida sarnased tormid-tuuled, mis oma veriseid laineid võib visata üle Vene piiride. Vene on aga meie naaber. Sellest igäiks teeb vajalikud järeldused. Heidame nüüd pilku Lääne-Euroopasse. Seal näeme suurt otsimist kuis rahu kindlustada. On sel alal ka mõned saavutused, mis hellitavad lootusi, et Euroopa riigid suudavad lahendada omavahelisi tülisid rahulikult teel. Kuid tegelik elu näitab, et pärast Maailmasõjaaegne Euroopa elab väga närviliselt. Poola-Saksa, Rumeenia-Ungari, Saksa-Prantsuse, Itaalia-Prantsuse, Itaalia-Jugosloovia, kogu Balkani riikide komplekt entente väike ja entente suur (kui neist ententidest üldse veel kõneleda saab), kõik see on täis rahutut käärimist ja umbusaldust üksteise vastu. Siis kuuleme, et Euroopa riikides nii mitmel pool leidub separatistlike voole, mis võivad viia mõned riigid lagunemiseni. Omavahelises võistluses Euroopa riigid ei leia ühist keelt ja talitamisviisi ka N. Vene suhtes. Saksa, kes kaotas omad kolooniad, on sunnitud otsima oma kasvavale ja ääretumale energiale väljapääsu Venes. Ka üldiste poliitiliste sihtide kohaselt Saksa ja Vene käivad mõnikord käsi-käes.

Ei ole siin koht hakata uurima Euroopa rahutuse põhjust, kuid võib äärmärgida, et üksikute riikide vastolud tulevad ilmsiks väga teravalt, nii teravalt, et vastutavad riigimehed läbirääkimiste ajal peavad oma väidete kinnitamiseks „rusikaga vastu lauda põrutama“. Praegu paistab nagu, et: ei Rahvaste liit, ei Paneuroopa liikumine, ei Lokarno taolised lepingud ei suuda veel ära hoida avalikke konflikte.

Suur-Briti ilmariik elab üle ka rõhuvaid raskusi, üheskoos Lääne-Euroopaga. Aga ühtlasi on tal ka omad erilised suured mured, nagu India ja „merede valitsemise“ küsimused. Võib arvata, et inglase ajalooline riiklik tarkus aitab neid üle raskustest, kuid kerge see ei ole, seda enam, et domineerimine maailma rahaturul on nüüd teisel pool ookeani, P.-Ameerikas.

Maailmasõda tegi Euroopa vaeseks, kuid Ameerika rikkaks. Rikkus on aga võim. Ja tänapäev meie näeme, kuid Ameerika igalpool püüab oma võimu maksma panna, kasutades selleks mitmesuguseid meetode. Ja selle võimu taga peab seisma tugev sõjaline jõud, eriti laevastik ja õhujõud.

Ameerika poliitilised huvid toovad teda kõigepealt vastollu Suur-Britiga ja Jaapaniga. Viimane omakorda raudse järjekindlusega tungib Aasia mandrile, olles ühes sellega ka kogu Aasia rahvaste eestvedajaks rahvuslise ärkamise alal. Jaapanis on peetud Pan-Aaasia kongressi.

Aasia mandril meie näeme ääretuid inimmasse Hiinas ja Indias. Need massid pole küll monoliitsed, kuid on laialt maad võtnud liikumised, milliste eesmärk on neid masse just monoliitseteks muuta. Hiinas on see juba annud Lõuna- ja Põhja-Hiina ühinemise (kui kauaks?). Indias järjest kasvab iseseisvuse liikumine.

Euroopa riikide vahel ära jaotatud „must-manner“, Aafrika, on poliitiliselt kohati õige „kuum“, nagu näiteks Egiptus. Ja kogu Aafrikas varem-hiljem toob kultuur musta rassi ärkamise.

Ja lõpuks Austraalia. Manner omaette, keegi teda otsekohe ei saa ähvardada (Jaapan?). Ja siiski ta ei saa välja jääda Suur-Briti ilmariigi süsteemist ja sellega seotud asjaoludest. Austraalia käärib ka seesmiselt. Nagu näeme, ka see ilmajagu ei saa kindel olla igaveses rahu peale.

Kogu poliitiline ja majandusline võitlus meie maakeral ei ole sarnane, mis laseks eeldada kestvaid rahu. . . Üksikute riikide ja rahvaste vahel on väga teravaid vastolusid ja palju umbusaldust. Igavestest rahust sarnastel aegadel kõnelda poleks muud kui tõeliku olukorra varjamine. Ja see igavene rahu ise. Selle kohta öeldakse, et ta olevat võimalik ainult surnuaial. Ja tõesti, igavesti rahu olla ei või elavate inimeste ja nende poolt loodud riikide vahel. Vähemalt veel mitte nii pea. Sotsialism ja kommunism küll kinnitavad, et võivad luua ühiskonna, võivad organiseerida rahvusvahelist elu sarnasena, et pole üldse mingisuguseid eeldusi kokkupõrgeteks. Kui aga elule

lähemal olla, paistab sarnane lootus unistuseks. Kõik selleks, et rahu kindlustada — seda hüüavad tänapäev nii vastutavad riigimehed, kui ka massid. Aga samal ajal käib hoogsalt kõige pöörasem relvastumine. Tehnika edusammud otsekohe rakendatakse ka sõjalisteks otstarveteks. Ja rahuingel, laskudes inimeste hulka, peaks igaks juhtumiseks kandma „gaasimaski“, nagu „Kratt'i“ (käesoleva aasta nr. 1) karrikatuur meile näitab. Sellepärast võime arvata, et välispoliitiliste raskuste kõrvaldamine ei olene mitte ainult meist. Meie tahame rahu, kuid vist ei saaks teda vastu võtta iga hinna eest. Kui rahu alal hoidmiseks peame loobuma suveräänsusest, siis parem ilma sarnase rahuta.

Eesti peab valmis olema enesekaitseks. Meie oleme suurte riikide poliitiliste huvide ristteel. Kui jätame oma riigikaitse hooletusesse, siis keegi ei rehkenda meiega, meid lihtsalt „pühitakse“ eest ära. Meie peame alati olema ärkvel ja valvel. Meie peame hoolega jälgima vahekordi suurte poliitiliste tegurite vahel, et suunida oma orientatsiooni sinna, kus see riikliselt kõige kasulikum. Ja selle juures kõigepealt — peame kogu oma mõistuse ja hingega püüdma alles hoida väsimata energiat tööks ning rahvuslikku ühtekuuluvust. Kui suured rahvad võivad enesele lubada sarnast „lüksust“, nagu on äärmuseni terav võitlus üksikute rahvakihtide vahel, siis meie oludes on niisugune nähtus kõige suuremaks õnnetuseks. Eriti aga peab ühte hoidma kaitseväelaste ja kaitseliitlaste pere. Ja eriti tublisti peame ka tööd tegema, et meie väiksearvulised kaitsejõud suudaks maksimaalse eduga ära kasutada neid vähesed võitlusabinõusid, mis asunik-riik suudab meile anda. Millal tuleb aeg, kus tegelikult tuleb relvaga meie kodu kaitsta, seda keegi ei tea. Eelmistest ridadest lugeja võis aga üldjoontes näha, kuid inimesoo ja üksikute rahvaste saatuse just nagu kiuste kõikidele pacifistidele püüab sõjavankert veerema panna, luues sarnased olukorrad, kus kokkupõrked varem-hiljem, möödapääsematud. Ja sellepärast meie kohuseks jäägu endiselt erksalt valvel olla.

«Sõdur» uuel aastal.

Möödunud aastaga lõpetas „Sõdur“ oma kümnenda aastakäigu ja algab üheistkümnendat. Kümme aastat pole iseendest ju veel kuigi pikk iga. Kui aga arvestada nende raskustega, mis ajakirjal meie oludes võita tuleb, siis on seegi iga juba küllaldaselt pikk. „Sõdur“ on elanud kaasa 10 aastat meie kaitseväge rahuaegset organiseerimis- ja ülesehitamistööd. Avades möödunud aastakäigud veendumise selles, et „Sõduri“ veergudel kõige otsekohesemalt kajastub meie kaitseväge sisemine elu oma röömudega ja muredega. Iga suurem sündmus, iga tähtsam läbielatud silmapilk on siin väljendunud nii pildis kui kirjas. Ja kui meil tarvidus tekib pilku heita aastate eest möödunud kaitseväge ellu, siis on esimeseks ja otsekohesemaks allikaks „Sõduri“ aastakäigud.

Kuid mitte ainult kaitseväge elu-olu pole see ainestik, mis on moodustanud seni „Sõduri“ sisu, vaid „Sõdur“ on meil olnud suurelt osalt sõjateaduslikuks ajakirjaks, kus on aset leidnud sõjateaduslikud artiklid nii üld- kui eriküsimuste valgustamiseks. „Sõduri“ esimestel aastakäikudel püsivad vaheldumisi populaarne ja sõjateaduslik suun. Kord antakse ühele kord teisele suunale eesõigus ja sellega valitseb vahelduv tõus ja mõõn kord ühe, kord teise suuna kasuks.

Seda nähtust „Sõduri“ elus ei saa mitte vaadelda kui selgusetust õige suuna otsimises.

„Sõdur“, kui kaitseväge häälekandja, pidi kaasa elama selle, mis elas läbi meie kaitsevägi. Ta pidi reageerima neile vajadustele, mis valitsesid tol ajal kaitseväge laste peres. Ja kui me kaitseväge arengut jälgime, siis näeme, et need vajadused pole olnud mitte alati ühesugused.

Teisest küljest „Sõdur“, kellel nii suured ülesanded täita meie kaitseväge arenmises, pidi saama selleks organiks, mille kaudu uued mõtted ja uued ideed meie kaitseväge ülesehitamise alal laiematele hulkadele edasi anti ja nende omandamist propageeriti. Nii on viimase ülesande teostamisel „Sõduri“ veerud muutunud vahel selleks kohaks, kus meie kaitseväge väljaõppe küsimuste korraldamise alal on peetud ägedaid sõnalahinguid uute põhimõtete tarvitamisele võtmise pärast. Sarnasel kujul uute ideede ja väljaõppe põhimõtete propageerimine on täitnud oma otstarvet kõige paremini, sest sel teel on meie kait-

seväge juhtide osavõtt sellest või teisest mõttevahetusest kõige kergemini läbiviidav.

Viimane aasta on olnud meie kaitsevägele kui ka riigile juubeli aastaks. Mitte ainult kaitseväge, vaid ka riiklikud nii meie oma kui lähemate naabrite juubelid on leidnud kajastust „Sõduri“ veergudel.

Selle ülesande täitmine on nõudnud „Sõduri“ palju tähelepanu nii ajakirja sisu, kui tema majandusliku jõuressursside alal. Selle ülesande täitmine näis ehk mõnel pool lugejaskonnale kõrvalekaldumiseks „Sõduri“ otsekohesest ülesannetest, kuid tegelikult ei saa seda küsimust mitte viimaselt seisukohalt vaadata.

Meie kaitseväge osad, kellel 10. a. loomingu seljataga, soovivad kõik lühikestki ülevaadet sellest tööst avaldada. „Sõdur“ oli kohustatud selle vastu võtma, olgugi minimaalsel kujul. Et meie väeosade asutamised langevad kõik ühe ja sama aja peale, tulid need materjalid avaldamisele korraga, seepärast polnud „Sõduri“ võimalik väeosade soovidele vastu tulla nii suures ulatuses, nagu seda sooviti. Ka ainelised võimalused sundisid siin piirduma kõige vähemaga.

Avaldatud lühikesed ülevaadet väeosade ülesehitustööst möödunud 10. a. jooksul pakuvad kõigiti väärtuslikku materjali meie kaitseväge arengu kohta üldse, sellest ülevaate saamiseks tulevikus ja sellasena on neil oma väärtus.

Viimaste aastate vältel on „Sõduri“ suund juba kindlasti välja kujunenud. Sama suuna hoiab „Sõdur“ alal ka käesoleval aastal.

„Sõduri“ sisu rikastamiseks on soovitav, et lugupeetud kaastöölised erilist tähelepanu juhiksid neile meie kaitseväge väljaõppe küsimustele, mis on üles kerkinud meie aastase teenistusele üleminekuga ja mis on väga aktuaalsed meie kaitseväge praeguse väljaõppe korraldamisel.

Seni on väljaõppe küsimusi „Sõduri“ veergudel valgustatud enam teoreetiliselt seisukohalt. Näiteid tegeliku töö läbiviimisest, praktilistest tundidest ja harjutustest või ettepanekuid sarnaste tööde läbiviimiseks on ilmunud harvem. Väljaõppe alal on veel palju küsimusi, mille kohta pole meie kaitseväge juhtidel veel ühist arvamist ja mis pole ka seni veel ametlikude eeskirjade ja juhenditega kindlaks määratud. Kõigi nende kohta peame lähe-

mal ajal ühise lahenduse leidma. Sellepärast oleks väga huvitav neid „Sõduri“ veergudel enne kaaluda ja ühest kui teisest küljest läbi arutada, ennem kui nad lõpliku lahenduse saavad.

Ootame sarnast kaastööd senisest suuremal määral ja loodame, et seni „Sõduri“

ümber koondunud kaastööliste pere ka käesoleval aastal ei keeldu oma lahke kaastööga „Sõdurit“ toetamast.

Selleks tähtsaks ja vastutusrikkaks tööks, mis meie riigi rahuaegne korraldustöö meilt nõuab, soovime kaitsevæele palju jõudu, püsivust ja edu.

Eestikeelsed sõjalaeva tüüpide nimetused.

H. Salza.

Aseadmiral H. Salza
Merejõudude juhataja.

Meil valitseb kaunis suur segadus sõjalaeva tüüpide nimetustes. Tõlgitakse need nimetused kuidas juhtub mõnest võõrast keelest ja arvatakse, et see kõikidele peaks arusaadav olema.

Iseäranis on seda märgata sõnade juures liinilaev, lahinglaev ja miinilaev.

Liinilaeva all mõistetakse meie kaubalaevastikus reisijate laeva, mis teatavate sadamate vahel alalist perioodilist ühendust peab. Selle mõiste alla kuuluks „Kalevipoeg“, „Ariadne“ jne. Nähtavasti on siin tegemist tõlkega ingliskeelsest sõnast „liner“, mille all tuleb mõista suuri okeani reisijate laevu, missugused peavad alalist ühendust Euroopa ja teiste maade sadamate vahel.

Õigem on lahinglaev. Igatahes ei või lahinglaeva all mõista iga sõjalaeva, nagu seda meil tihti tehakse.

Ka nimetus miinilaev ei ole sünnis. See on tõlge venekeelest, kus torpeedoks saab nimetatud iseliikuv ehk Whitehead'i miin. Kõikides teistes keeltes on tarvilisel sõna torpeedo ja isegi vene erikirjanduses on viimasel ajal märgata selle sõna tarvitusele võtmist.

Küsimuse selgitamiseks avaldan siinjuures täienduseks minu artiklile „Sõduris“ 24. veebruarist 1928. a. väljavõtte omast loengust meretaktika alal ühes tabeliga, kus on äratähendatud tüüpide nimetused võõrastes keeltes.

SÕJALAEVA TÜÜBID.

Käsiraamatud. Sõjalaeva tüüp on kaunis muutlik asi ja ripub ära tehnika arenemisest. Samuti on asjalugu tüüpide nimetustega. Veel käesoleva aastasaja algul olid tarvitusel purjelaevastiku aja järgu nimetused, nagu auru-fregatt, auru-korvett jne. Mõned sarnased nimetused, nagu liinilaev on veel senini mitmes laevastikus tarvitusel. Sõjalaevade omaduste andmeid ei saa täiesti salajaseks pidada, mille tõttu need andmed ka avalikul müügil olevates käsiraamatutes avaldatakse. Sarnased käsiraamatud on järgmised:

- 1) Janes fighting ships,
- 2) Taschenbuch der Kriegsflotten,
- 3) Ballincourt. Les flottes de combat.

Kõige paremini informeeritud on Jane's fighting ships. Taschenbuch der Kriegsflotten ei jää palju maha teadete täielikkuse suhtes, kuid päevapilte on neis mitu korda vähem. Teiselt poolt on aga Taschenbuch'i formaat palju soodsam, hind odavam ja selles leidub hulk väga tarvilikke ja kasulikke tabeleid.

Üldse ei tule arvata, et käsiraamatute andmed on väga täpsed. Seda on nad ainult üldjoontes. Iga riik laseb välja ainult need andmed, mida ta soovib. Nii tulevad kõik andmed täiskii- ruse, tegevuspiirkonna, suurtükkide pik- kuse ja soomuse kohta küsitavaks lu- geda. Veeväljasurve, pikkus, laius, suurtükkide arv ja kaliber vastavad harilikult tõele. Veeväljasurve kohta antakse harilikult niinimetatud „stan- dard tonnaash“, s. o. laeva veeväljasur- ve, kui tal ei ole kütteaineid ega laske- moona peal.

Miiniristleja „Lennuk“.

Puht-sõjalaevad. Sõjalaevu võib jagada kahte liiki, s. o. puht-sõjalaevadeks ja abilaevadeks. Esimesesse liiki kuulu- vad sarnased laevad, millede relvastus on sarnane, et see nendele võimaldab otsekohe vaenlase puht-sõjalaevade vastu tegutseda.

Lahinglaevad. Siia hulka kuuluvad eest- kätt lahinglaevad ja lahingristlejad, missugused enesest laevastiku selgroo kujutavad. Lahinglaeva all tuleb mõis- ta soomustatud sõjalaeva, mis relvas- tatud vähemalt 8 suurtükkilise suur- tükkiga 12" kuni 16" ja mille kiirus on 20—25 sõlme. Lahingristleja on sama- suguse relvastusega, kuid nõrgema soo- musega ja üle 25-sõlmelise kiirusega. Lahinglaevadel ja lahingristlejatel on pea-artilleria joon-asetuses.

Sellesse liiki kuuluvad veel välja- suremas tüübid: soomuslaevad ja soo- musristlejad. Mõlemates on artilleria romb asetuses. Soomuslaevade kiirus on alla 20 sõlme, ja soomusristlejatel — 20 kuni 23 sõlme.

Monitor. Monitorid on soomustatud lae- vad väikese süvisega ja võrdlemisi väi- kese kiirusega, alla 20 sõlme, millede ülesanne on kindlustatud ranna pommi- tamine.

Ristlejad. Praeguse aja ristlejaid võib ja- gada kahte liiki, s. o. ristlejad ja ker- getristlejad. Ristlejate all tuleb mõista laevu, millede veeväljasurve on 10.000 tonni ümber ja millede pea-relvastus seisab koos 8" suurtükkidest. Kerge-

ristlejate all tuleb mõista väiksemaid laevu väiksema kalibriliste suurtükki- dega. Mõlemate laevatüüpide kiirus on 30 sõlme ümber, või suurem.

Torpeedopaat „Sulev“.

Mõnedes riikides leidub vanu ker- geid ristlejaid ka väiksema kiirusega. Praegusel ajal on veel raske kindlat vahet teha mõlemate tüüpide vahel. Nii tuleks inglise „Effingham“ tüübilisi rist- lejaid mitte kergeristlejate liiki arvata selle peale vaatamata, et nad ainult 7,5" suurtükkidega relvastatud.

Lennukikandjad. Moodsa lennukikandja kiirus on 30 sõlme ümber. Lennukeid nad võtavad kuni 100 peale.

Suurtükilaev. Suurtükilaevad on väikse süvisega ja veeväljasurvega laevad, missugused on relvastatud suurtükki- dega alla 10". Nende laevade ülesanne on kindlustamata ranna tulistamine. Eraldi liigina erinevad jõe suurtüki- laevad.

Torpeedolaevad. Flotilla juhtlaeva ja destroyeri omadused on kirjeldatud minu artiklis „Sõduris“. Tahan ainult selgitada meie destroyerite ametlikku nimetust „miiniristleja“. See on Vaba- dussõja aegne nimetus, mida ei ole ko- hane muuta. See on tõlge venekeelest „minnõi kreiser“.

Nii said nimetatud vene destroyerid, missugused peale Vene-Jaapani sõja said ehitatud rahaga, mis saadi korjan- dustega. Kuid „Lennuki“ ja „Vambola“

C. M. B. (Torpedomootorpaat).

nimetamine miiniristlejateks on ikkagi õigustatud, sest Vabadussõja ajal tegut- sesid nad kui aktiivmiinipanijad. Nende poolt väljapandud miiniväljad on veel mitu aastat peale Vabadussõda oma

mõju avaldanud. Arvatavasti on vene-lased nende miiniväljade pärast tarvitanud paari aasta jooksul õige keerulist ja hädaohtlikku varvaaterit lõuna pool Seskari saart, kus sai raskesti vigastada jäälohkuja „Lenin“.

Torpedopaat on märksa väiksem kui destroyer ja nõrgema relvastusega. Neid tarvitatakse rannakaitseks. Siia hulka kuulub meie „Sulev“.

Allveelaevade tähendus peaks muidugi kõikidele selge olema. Selle kohta sai „Sõduris“ mitu korda kirjutatud.

Miinipanijad. Miinipanijad on — alalised ja ajutised. Esimestel hoitakse miine alaliselt keldrites ja neid seatakse laeval enesel panekuvalmis.

Ajutisel miinipanijatel keldreid ei ole ja miine antakse teatud arvul juba valmisseatult laeva; laevas on ainult roopad.

Oma ülesannete poolest jagunevad miinipanijad kahte liiki: positsiooni ja aktiivsed.

Esimestel on harilikult võrdlemisi väike kiirus ja neid kasutatakse peamiselt miinide väljapanekuks oma sadamate kaitseks.

Teised omavad harilikult suure kiiruse ja neid tarvitatakse miinide panekuks kaugel oma sadamatest, vaenlase vetes. Selle mõiste järele oleks meil „Ristna“ ja „Suurop“, „Olev“ ja „Kalev“ — positsiooni, ja „Lennuk“ ning „Vambola“ — aktiivsed miinipanijad. Venemaa suhtes tuleb sellega arvestada, et neil iga sõjalaev on miinipanija.

Aktiiv miinipanijate hulka tuleb ka allveemiinipanijad lugeda.

Traalerid. Traalerid on laevad, missuguseid tarvitatakse miiniväljade otsimiseks ja hävitamiseks. Laevastikkudes neid on rahu-ajal harilikult vähe, kuna sõjaajal kasutatakse ära igasugused kalalaevad, pukserid jne. Tingimine on, et nendel väikene süvis oleks.

C. M. B. C. M. B. ehk torpedo-mootorpaat tegutseb peaaegjalikult allveelaevade vastu. Juhuslikult võib ka veepealsete laevade vastu edukalt tegutseda. Selle tüübi kohta on ka juba „Sõduris“ kirjutatud.

Mootorpaadid. Mootorpaadid, millede hulka kuuluvad ka Ühendriikide subchaanes, tegutsevad allveelaevade vastu.

Vahilaevad. Vahilaevad ja traalerid kuuluvad ainult sel juhtumisel puht-sõjalaevade liiki, kui nad allveelaevade vastu tegutsevad. Vahilaevade all tuleb mõista inglisi sloopse ja patrol-boats ning prantsuse avisod. Nende laevade ülesanne on allveelaevade vastu tegutseda ja convoy'si konvoierida.

Abilaevad. Abilaevade hulka kuuluvad õppelaevad, kui nad niivõrt vananenud on, et neid enam puht-sõjalaevana kasutada ei saa, transportlaevad, emalaevad, s. o. destroyeritele, allveelaevadele, C. M. B. jne. ujuvad baasid, ujuvad töökojad, tank- ehk õlilaevad, hüdrograafia laevad, pukserid, hospitali laevad, jaht-laevad, auru-kaaterid ehk aurupaadid.

Toome allpool sõjalaeva tüüpide nimetuste võrdleva tabeli — eesti, inglise, prantsuse, saksa ja vene keeles:

Lahinglaev	Battleship	Cuirassé d'escadre	Linienschiff (Schlachtschiff)	Линейный корабль (Дредноутъ)
Soomuslaev	Old battleship	Cuirassé	Linienschiff (Panzerschiff)	Линейный корабль (Броненосецъ)
Lahingristleja	Battle cruiser	Croiseur de bataille	Schlachtkreuzer	Линейный крейсеръ
Monitor	Monitor	Monitor	Monitor	Мониторъ
Soomusristleja	Armoured cruiser	Croiseur cuirassé	Geschützter Kreuzer (Panzerkreuzer)	Крейсеръ (броненосный крейсеръ)
Ristleja	Cruiser	Croiseur (protégé)	Geschützter Kreuzer	Крейсеръ
Kergeristleja	Light cruiser	Croiseur léger	Leichter (kleiner) Kreuzer	Легкий крейсеръ
Lennukikandja	Aircraft carrier	Batiment porte avions, navire porte aeronefs	Flugzeugträger	Авио-матка
Suurtükilaev	Gunboat	Canonnière	Kanonboot	Канонерск. лодка
Flotilla-juhtlaev	Flotilla leader	Conducteur d'escadrille	Flotillen - Führerschiff	Лидеръ
Destroyer (Miiniristleja)	Destroyer	Torpilleur d'escadre (destroyer) contre torpilleur	Torpedobootszerstörer (Zerstörer)	Эскадренн. миноносецъ (Истребитель)
Torpedopaat	Torpedoboat	Torpilleur	Torpedoboot	Миноносецъ

Allveelaev	Submarine	Sousmarin	Unterseeboot (U-Boot)	Подводная лодка (Подлодка)
Allveemiinipanija	Minelaying submarine	Sousmarin meulleur de mines	Untersee-Minenboot	Подводный заградитель
Miinipanija	Minelayer	Mouilleur de mines	Minenleger	Минный заградитель
Traaler	Minesweeper, trawler, drifter, whaler	Dragueur de mines, chalutier, baleinier	Minensucher-Trauler	Тральщик
C. M. B. (Torpedomootorpaat)	C. M. B. (Coastal motor boat)	C. M. B.	Küstenmotorboot	Минный катеръ, Быстроходный моторный катеръ
Mootorpaat	Motor launches	Vedette à moteur	Motor Barkasse	Моторный катеръ
Vahilaev	Sloop, Patrolboat	Aviso, chasseur de sousmarins, patrouilleur	Aviso, Wachtboot, Unterseebootsjäger	Сторожевое судно, Посыльн. судно
Õppelaev	Training ship	Batiment école	Schulschiff	Учебное судно
Transportlaev	Store ship	Transport	Transporter	Транспортъ
Emalaev	Depot-ship	Navire dépôt	Begleitschiff, Depotschiff	Матка
Ujuv töökoda	Repair ship	Navire atelier	Werkstättenschiff	Плавающая мастерская
Tanklaev (õlilaev)	Oilier	Transport de pétrole	Heizöl-Dampfer	Нефтеналивное судно
Hüdrograafia laev	Surveying vessel	Navire hydrographique	Vermessungsschiff	Гидрографическое судно
Pukser (vedur-laev)	Tug	Remorqueur	Schlepper	Буксиръ
Hospitalilaev	Hospitalship	Transport hôpital	Hospitalschiff	Госпитальн. судно
Jahtlaev	Yacht	Yacht	Jacht	Яхта
Aurukaater (aurupaat)	Picket-boat	Vedette à vapeur	Dampfbarkasse	Паровой катеръ

Meretaktika uuemad suunad.

A. Malevitš.

Necessity being the mother of invention.¹⁾

Meie noore sõjalaevastiku X aasta-päeva puhul oleks huvitav meeletuletada seda teed, mille tähistas Maailmasõda meretaktika arengus möödunud aastakümnes.

Maailmasõja alguks pingutasid laevastikud kõiki omi jõude, et olla mere-sõjatehnika kõrgemal tipul ja olid uhked oma saavutustele. Kuid missugused olid tagajärjed?

Tolleaegsete sõjaabinõude lahingtaotlus ja järgnev sõjatehnikute palavikuline töö ei möödunud jäljeta.

On huvitav kõige rohkem iseloomustavate joontega äramärkida meretehnika järsumad muutused 1914 aastast sõja lõpuni.

Et olla kokkuvõtlik, vaikin laevaehituse ja mehaanika ala hiiglaarenemiskäigust ja algan, nagu see on kombeks, artilleerist. Mereartilleeria suurendas kahurite kaliibrit ja laskekaugust, hakkas tarvitama täiuseni viidud tulejuhtimise

meetode ning lõi täitsa uue kahuritüübi, mis taeva vaatab: seenitsuurtüki.

Kui 1914 aastal olid esimesed rünnakud lennukitelt, siis ei teadnud laevad õieti millega vastata. Avati korratu tuli püssidest ja revolvrimest ja lasti ka signaalrakette... Joonistades laeva kiiliveega fantastilisi sõlmi merepinnal, pandi viled ja sireenid ürgama, nagu võiks sellega lendureid vähe heidutada. Kui ilmusid esimesed taeva vahtivad suurtükid, siis näis nagu oleks neil suurtükkidel enestel häbelik väljanägemine, sest nad olid laeval, aga ei olnud veel neile mingit laskemeetodit ega kas või kõige algelisemaid tulejuhtimise aparate.

Tõkkemiinidega ei olnud lugu sugugi parem. Suur mereriik — Inglismaa ignoreeris peaaegu selle relva rakendust, lootes oma hiigla laevastiku peale. Kuid just temal tuli sõja lõpul Ameerika Ühendriikide kaasabil häda sunnil välja panna suurim miinide tõke, n. n. „Great North Sea Mine Barrage“, milleks kulus 56611 tõkkemiini.

Ühendriikides enestes ei olnud miiniasjandus kaugelki hiilgav, sest 1917 aas-

¹⁾ Tarvidus on loomingu ema.

tal ladudes olevatest 20.000 miinist olid ainult 1500 tükki valmid väljapanemiseks.

Allveelaevade kohta ütles üks admiral naljatades: „allveelaevale on küllalt periskoop katta kübaraga, et teda teha abituks“. Maailmasõja esimeste kuude möödudes aga viisid allveelaevad terve pealveelaevastiku täielisse paanikasse. Oli vaja peaaegu kaks aastat, et tutvuneda ja uurida allveelaevade omadusi ja võitlusvahendeid nende vastu. Tagajärg oli see, et sõja lõpul allveelaevade tegevus piirdus peaaegu ainult kaubalaevade ja mitte küllalt tähepanelikkude transportide hävitamisega. Kuid seda rohkem kasutati ära teine allveelaevade omadus — olla eriliselt heaks luurelaevaks, jälgides sõjalaevade liikumist sadamate ees ja registreerides tralimise töid.

Maailmasõda tõi esile uued relvad mürggaasid ja suitsud, tekkis mürkainete ja tõkesuitsu sõda. Keemiline sõda leidis vähe rakendust laevastikkudes — ei jõudnud veel. Maal arenes ta muinasjutulise kiirusega. Näiteks oleks arvud ainult ühe Ameerika Edgewood'i arsenalil toodangust 1918 aasta vältusel:

Vedelat kloori — 5.446.000 naela
Kloorgaasi — 2.208.000 „
Kloorpikriini — 5.552.000 „ j. n. e.

Suitsutõkke jaoks:

Vosvorit — 2.012.000 naela
Tina tetrakloriidi — 2.012.000 „

Ameerika gaasiasjanduse autoriteet, kindral A. Fries ütleb otsekoheselt, et tuleviku sõjas üldse, nii päeval kui ööl, ei möödu ükski lahing ilma mürggaasideta ega suitsutõkketeta.

Enne 1914 aastat ei tundnud laevastikud muud vaenlast meredel kui ainult samasuguseid laevastikke. Nüüd aga kasvas nii öelda üle öö õhu valitseja — õhulaevastik ja ähvardab, kui mitte kohe likvideerida merelaevastikud, siis igal juhul olla nendega ühevääriline.

Kui 1914 võis olla merelennuasjandus, siis mängis ta väga tagasihoidlikut osa juhulikkude luurelendudega (ainult väga hea ilmaga ja mitte kaugele) ning soodsal juhul paari mõnenaelalise pommikese pildumisega.

Nüüd võtab lennuvägi oma peale täita kõik sõjalaevade ülesanded. Lahingulaevade ülesannet — visata suurtele kaugustele raskeid mürske — teostavad pommivedajate eskadrillid, mis nüüd võivad allavisata kuni 1000 kilogrammilisi pomme. Ristlejate ülesande — teostada luuret,

Aseadmiral Johan Pitka

Eesti kaitselaevastiku looja.

täidavad luurelennukid. Torpeedolaevade ülesannet täidavad torpeedolennukid. Ning peale selle on olemas lennukite eritüübid: kiired hävitajad ja suure kuulipildujate arvuga relvastatud kaitselennukid.

Milles sõjalennukid praegusel ajal aga sõjalaevadest taha jäävad see on tegevuse piirkond (tegevuse raadius). Sellest tekkis tarvidus kaugemaa operatsioonideks liikuvates aviobaasides.

Lennuasjanduse arenemise tempo ilustreerimiseks võtan näiteks ainult puhtmereriigi — Inglismaa. Siin on arvud ametlikust aruandest:

Inglise õhulaevastiku isiklik koosseis:

Augusti kuus 1914 a. Oktoobri kuus 1918

1.844 meest 291.748 meest

Kasv umbes 150 korda.

Lennukite arv.

August 1914 a. Oktoober 1918 a.

272 22.171

Kasv umbes 80 korda.

Tegevuse tagajärjed vähestes näidetes:

Juulist 1916 a. kuni novembrini 1918 a.
Alla lastud vaenlase lennukeid 7908.
Pomme visatud 7.945.000 kilogrammi.
Enesest mõista lennukite taktikalised
omadused arenesid möödunud kümne aas-

Mereväe kapten Herm†
Endine merejõudude juhataja.

ta jooksul hiigla sammudega, kuid sellest rääkida viiks meid liiga kaugemale. Käesoleva artikliga ma ei kavatsenudki teha kõige uuemate sõjatehnika vahendite omaduste analüüsi ja võrdlevat hinnangut.

Küsimuse valmis lahendusena toon näiteks niisuguse arvamise: „Meie peame erilise tähelepanu pöörama raske aviatiooni, torpeedopaatide (C. M. B.) ja osaliselt ka allveelaevade kombineeritud löökide (operatsioonide) peale“.

(„Morskoi sbornik“ 1928 a. nr. 9.)

Niisugusele otsusele tuleb „noore kooli“ esindaja omas artiklis: „Väikesõjast — väikelaevastikuga“. On vaja tähendada, et ta reklameerib uusi relvtüüpe, millede vastu „vana kooli“ esindajatel oli õigus 1914. aastal suhtuda halvaks panevalt ja skeptiliselt.

Kui väikelaevastikul on üle jõu teostada laiaulatuslist ülesannet „valitseda merd“, siis on tal teine ülesanne: „olla kõige paremini relvastatud oma võimaluste piirides“. Selle ülesande lahendamiseks on tarvis teada moodsa meretehnika vahendite arengut. On tarvis osata hinnata ja kasutada moodsat meretehnikat.

Mõne meresõna algupära.

P. Mey.

Uued olud loovad uusi mõisteid. Mõisted tahavad väljendust sõnas. Nii pidi iga rahvas, asudes elama mere juure, omale soetama uusi sõnu, sest merel on kõik teisiti kui maal. Loomulikult oli siis kõige kergem uusi mõisteid väljendada tuttavate maasõnade abil ja võib kindlasti oletada, et enamik meresõnu on loodud just niisugusel teel. Kuid mererannikul olid harilikult teised elanikud ees, kes merega juba tuttavad ja kellelt siis uued asunikud laenasid juba valmis meresõnu. Meri oli ikka kõige suuremaks ühendusteeks kõigi rahvaste vahel ja seepärast ei ole ime, et tähtsamad meresõnad kõigil meredel on samast algupära.

Rännates ühest keelest teise, meresõnad muudavad oma esialgse kuju ja sageli ka tähenduse. Olgu siin näiteks mõni üldiselt tuntud meresõna ühes nende lühikese arenemislooga.

Vanad araablased nimetasid oma kõrgemat juhti merel: a m i r a l m a ehk teisiti veel a m i r a l b a ' h r ; a m i r on tule-

tatud sõnast a m a r a — käskima, m a ning b a ' h r tähendavad mõlemad merd ja vett. Nii siis kahest maasõnast — käskija ja vesi sai uus meresõna — mereemiir, käskija vee peal. Hispaanlaste ja prantslaste kaudu levines see sõna üle terve maailma, kuid juba algusel kaotas ta viimase poole ja mõne rahva juures moonutati pisut ka esimene pool. Prantslased nimetavad oma kõrgemat mereohvitseri a m i r a l, hispaanlased — a m i r a n t e, inglased, sakslased ja venelased a d m i r a l. Viimaste käest saime ka meie oma nimetuse. Soomlaste a m i r a l i on seega algupärale lähemal.

Nii merel kui maal tuntud sõnad k a p t e n, k a d e t t, k a p r a l — on tuletatud samast ladina sõnast — k a p u t, s. o. pea. Keskaja ladina keeles tähendas c a p i t a n e u s pealiku. Prantslased ja itaallased moonutasid selle c a p t a i n e ' k s ja c a p i t a n o ' k s ning inglased — c a p t a i n ' i k s. Siit saime ka meie oma k a p t e n i. C a p i d e t t u m ' i k s nimetati ka keskajal nooremad aadliperekonna poega,

Mälestusese kindral-major Unt'ile Lennuväe Rügemendi Ohvitseride Kogult.

Oma kümneaastase püsivuse kestusel on meie lennuvägi suurema osa sellest ajast, nimelt üle 7½ aasta, seisnud endise ranna-õhukaitse ülema kindr.-major J. Unti juhatuse all. Möödunud aasta oktoobrikuul on Lennuväe Rügement Sõmini käsikirjaga loetud altivaks uuele ülemale.

Tähendatud 7½ aasta jooksul on meie lennuvägi tunduvalt kosunud, end mitmel korral ümberkorraldades ja välja kasvades lennuroodust Lennuväe Rügemeniks — tänu oma ülema, kindr.-major Unti energilisele eestvedamisele ja isalik-sõbralise suhtumisele lennuväe sisesse ellu. Lennuväe Rügemenil, eriti rügemendi ohvitseride kogul jääb kestev ja kena mälestus nendest aegadest, kus ühises ülesehitavas töös vaheldusid raske silmapilgud roosilistema lootuste ja väljavaadete-ga.

Ühise teenistuse mälestuseks on Lennuväe rügemendi ohvitseride kogu hiljuti annetanud

kindr.-major Untile suure nahk-köites albumi.

Album sisaldab hulga lennuväes valmistatud ülevõtteid mitmekülgetest rügemendi sisemist elu peegeldavatest sündmustest viimase 7 aasta jooksul.

Album anti üle kindr.-major Untile tema töökabinetis rügemendi ohvitseride kogu delegatsiooni poolt, millisesse kuulusid rügemendi ülem, ohv. kogu esimees, rügemendi adjutant ja kõige noorem rügemendis teeniv ohvitser. J.

Kindral J. Unt.

Albumi pealmine nahklõige kaunistus.

Albumi esimene lehekülg.

keda erilisel kasvatasti sõjameheks. Aja jooksul lühines see sõna kadetiks.

Sõjalaeva komander, inglaste — commander, mere suurtükimees — komendoring komandant, komando, komisjon ja meie ajaloost tuttav komtur — need kõik on tuletatud ladina sõnast commendare (mandare — volitama, usaldama). Seega tähendaksid need sõnad ülemuse ehk valituse volinikke ja usaldusmehi. Näiteks, vanasti nimetati suuremast laevastikust erilise ülesande täitmiseks eraldatud sõjalaevade salga juhti commander'iks.

Madrused ei maga laevas süngis. Nende magamisasemeks on harilikult kiikvõrgu taoline, paksust puldaniriidest tehtud ja lae alla riputatud magamisase, n. n. koi. See sõna on moonutud ladina cavea — õõnsus, magamisase. Vanade roomlaste laevamehed magasid mattidel, s. o. jämedatel riidetükkidel ja neid nimetati siis mattariis — matimees, sõnast matta — jäme riie. Siit kujunes lühem sõna madrus.

Laeva külg — parras ehk poord on meile tulnud arvatavasti viikingute kaudu, sest vanagooti keeles tähendas baurt puulauda. Laeva parempoolset külge nimetavad meremehed tüürpoordiks, s. o. parras, kust laeva juhiti, tüüriti ehk rooliti. Mispärast just parem parras peab olema roolimiseks, selgub sellest, et vanasti ei tuntud niisugust rooli, nagu see praegusel ajal on tarvitusel. Vanasti juhiti laeva suure möla abil laeva küljelt ja parema käega oli töötada hõlpsam paremal pardal.

Sügavat, puuga või kividega kõvendatud sadama kallast nimetavad meremehed

kaiks. Prantslastel esineb see sõna quai kujul ja tähendab tammi.

Räägitakse ja kirjutatakse, et „meie miiniristlejate sõidukiirus on kuni 33 sõlme tunnis“. Õige meremees ei ütle iialgi nii, — ta ütleb: „laev teeb 33 sõlme“; see tähendab, et laeva kiirus on 33 meremiili tunnis. Meremiil võrdub 1852 meetrile. Seega on meie miiniristlejate sõidukiirus umbes 61 kilomeetrit tunnis. Üks sõlm võrdub 50 jalgale ja 8 tollile, s. o. 15,4 meetrit. Nii oleks laeva kiirus „33 sõlme tunnis“ võrdne umbes ½ kilomeetrile tunnis, missuguse maa võib ka kõige viletsam ujuja kerge vaevaga läbi ujuda. Arusaamatus on selles, et laeva kiirust mõõdeti ennem ja mõõdetakse sagedasti ka nüüd n. n. käsilogi abil. Viimane kujutab endast pikka nõöri (logiilin), mille sisse on seotud iga 15,4 meetri kaugusel sõlmed. Nõöri ühte otsa on kinnitatud kolmenurgeline lauatuukk, mis hoiab vette visatud nõöri otsa vee sees paigal, nii et nõör jookseb laevalt maha umbes sama kiirusega kui laev edasi läheb. Terve tund nõöri väljajoosta lasta oleks vajanud ilmatu pikka nõöri ja sellepärast mõõdetakse laeva kiirust mitte tunni, vaid poole minuti vältusel. Seda tehti iga poole tunni tagant, millal laeva kella löödi. Tarvilikku ajavahet mõõdeti klaasist liivakellaga. Sellest tuligi lause „klaase lööma“.

Lõpuks pean tähendama, et oskussõnade loomisel ei puudu mõnikord ka huumor. Näiteks nimetatakse purjekate abimootorit vokiks ja propellerit timbukiks. M.-r. „Lennukil“ seisab ühe suurtüki juures juhuslikult käi ja meeskond nimetab seda suurtükki „käiavahiks“.

2. diviisi juhatuse ja staabi 10. aastapäev

24. XII 1918 — 24. XII 1928.

24. detsembril l. a. sai 2. diviisi juhatuse ja staap kümneaastaseks.

2. diviis vormeeriti Vabadussõja algul 1. diviisi I brigaadist, mis tegutses Lõuna rindel. Diviisi ajutiseks ülemaks määrati ülemjuhatajalt kolonel Limberg, diviisi staabiülema kohustetäitjaks — kapten Rotschild. Kolonel Limberg aga sai diviisi ülema kohuseid täita vaid ühe päeva. Juba 25. detsembril 1918. a. määrati diviisi ülemaks kolonel Puskar, kes juhtis diviisi kogu Vabadussõja kestel, nii

et 2. diviisi esimeseks ülemaks tuleb lugeda õieti kolonel Puskarit.

Pärast kolonel Puskarit on olnud 2. diviisi ülemateks: lühikest aega — kindral Heinze, selle järele pikemat aega kindral Pöder ja 1926. a. teisel poolel ja 1927. a. esimesel poolel — kindral Reek. Alates 3. märtsist 1927. a. täidab 2. diviisi ülema kohuseid kolonel Kubbo.

Diviisi staabiülemaks oli Vabadussõja ajal pärast kapten Rotschildi kapten, pärastine kolonel Mutt (22. II 1919 kuni

Polkownik V. Puskar
Vabadussõjaaegne 2. diviisi ülem.

Kindralstaabi polkownik Mutt
Vabadussõjaaegne 2. diviisi staabi ülem.

Kolonel E. Kubbo
Praegune 2. diviisi ülema k. t.

Kindralstaabi kolonel-leitnant Plaks
Praegune 2. diviisi staabi ülem.

5. II. 1920). Pärast kolonel Mutti on juh-
tinud diviisi staabi kaptenid S a r s e n ja
T u k s a m, kolonel-leitnant P a r v, major

T r i i k ja kolonel-leitnant O i n a s. Ala-
tes 15. XI 1926. a. on diviisi staabiülemaks
kolonel-leitnant P l a k s.

Vabadussõjas on 2. diviis eduga täitnud väga raskeid ja tähtsaid ülesandeid. Ka rahuaja töös, pärast Vabadussõda, on 2. diviis ja ta juhid püüdnud hea tahtmisega täita nende peale pandud ülesandeid, andudes rahuaja tööle — väeosade ja iga

aasta neist läbikäivate kodanikkude sõjalisele ettevalmistusele — täie armastusega ja hoolega.

Püsigu diviisi juhatuse ja kogu diviisi edu alati kõrgel!
—s.

Scoutsrügemendi 10. aastapäeva puhul.

Kolonel-leitn. H. Pinka

Scoutsrügemendi ülem Vabadussõjas, sai lahingutes raskesti haavata.

21. detsembril 1928. a. mödus 10 aastat Scoutsrügemendi asutamise päevast.

Scoutsrügement, kelle järeltulijaks on praegune Scouts üksik jalaväepataljon, oli üks neist vabatahtlikest väljakujunenud löögiosid, keda meie Vabadussõja taktika kohaselt paisati tegevusse seal, kus olukord oli kõige kriitilisem, kus oli vaja anda otsustavaid lööke.

Seesugune rügemendi kasutamise põhimõte aetas väeosa seisukorda, kus tal tuli teostada kõikidel meie rindeil ja sealjuures enamasti alati peale tungida.

Rügemendi tegevuses leiame me seepeärast huvitavaid, õpetlikke ja meie vabadussõjaaegist tegevusviisi iseloomustavaid episoode, mis võivad olla eeskujuks ja aluseks meie rahuaegses kasvatus ja väljaõppetöös.

Kui meil kõneldakse traditsioonide puudusest, öeldakse, et meie Vabadussõda neid ei loonud, siis ei ole see alati õige. Väljakujunenud, omapäraseid põhimõt-

teid, mille järgi talitati, oli kindlasti igal Vabadussõjast osavõtnud rügemendil, üksusel. Olid sellased põhimõtted ka scoutidel.

Kui oli sõjaaegiste juhtide ülesandeks luua neid põhimõtteid, talitada nende järgi, siis rahuaegiste juhtide ülesandeks on: omastada need positiivsed põhimõtted, kujundada neid traditsiooniks, kasvatada ja õpetada nende vaimus rahuajal meie kaitseväge.

Töötus . . . kaitsta meie riiklikku korda kallaletungide vastu nii välise kui sisemise vaenlase poolt kuni oma eluga, alistuda oma juhtide kõigile korraldusile, näidata üles oma kaasvõitlejate vastu austust, armastust . . . need olid need põhimõtted, millised võtsid omaks scouts-väeossa astudes kõik vabatahtlikud, kinnitades seega oma allkirja scoutide „truudusvandel.“

Lahinguid lüües, neid suures enamuses ikka võidurikkalt läbi viies, rügemendis kujunesid ka omad taktikalised põhimõtted, mille järgi talitati. Kiirus, hoogsus, otsustav, julge pealeminek — need üldjoontes need põhimõtted.

3. jaanuaril, siis kui hädaoht Viljandile kõige suurem, paneb aluse scoutide lahingtegevusele alljärgnev 2. diviisi ülema operatiivkäsk:

K a p t e n P i n k a ' l e .

Kirjutan ette otsekohe 30 scoudiga ja 6. polgu 7. rooduga välja sõita Halliste jaama. Seal võtta oma alla veel 5-es rood ja selle väeosaga välja lüüa vaenlane Karksi-Nuiast.

3. jaanuaril 1919. a.

2. Eesti diviisi ülem: **V. P u s k a r .**

4. jaanuaril scoudid algavad pealetungi. 5. jaanuaril vallutavad Karksi, 10. jaanuaril tungivad välja Helme ja Patküla alla. 18. jaanuaril näeme scoute desandina kitsaroomalisel roomusrongil, Mõisakülas.

Alates pealetungi Valga suunas, piki kitsarööpaalist raudteed, scoudid vallutavad Ruhja, Nausküla ja juba 21. jaanuaril leidis aset scoutide hiilgavam, kangelaslikum lahing Piksaare all, kus nad 20-kordse ülekaalu vastu võideldes vallutavad Piksaare jaama.

1. veebruaril samal ajal, kui laiaroop. s.-rongid ja Kuperjaanovi partisanid põhjast tulles, tungivad sisse Valka, scoudid läänest tules vallutavad Valga kitsarööpaalise raudteejaama.

Jatkates Põhja-Latvia vabastamist punastest, scoudid 16. veebruaril ühes soomlastega vallutavad Marienburgi ja jätkavad sealt liikumist Alt-Schwaneburgi peale.

Vahepeal scoutide vormeerimine seljatanguses — esialgul Viljandis, hiljem Tallinnas — jätkub. Juba veebruari esimestest päevadest peale Ruhja all, 6. rügem. operatiiv-alluvuses, võitleb üks scouts-kompanii. See kompanii, k. r. s.-rongidel dessandina teotsenud scoudid ning Tallinnas uuestivormeeritud 2. kompaniid märtsikuu 20. paiku koondatakse Viljandi, kus viiakse läbi nende vormeerimine pataljoniiks.

20. märtsil juba scoudid tungivad peale Orava all. 30. III. vallutavad Orava ja sealt jätkavad punaste jälitamist kuni Ivanovo-Bolotoni.

6. aprillil scoudid Ivanovo-Boloto all löövad oma verisema ja kaotusrikkama lahingu: küla ees oleva traattõkete kindlustatud positsiooni ründamisel

scouts B (2.) kompanii hävitatakse pea täielikult.

Selles suunas üldine pealetung raugenud, scoudid juba järgmisel päeval viiakse Petseri alla. Päev hiljem algab pealetung Irboska alevi suunas piki Petseri-Irboska maanteed.

Major H. Freiberg

Scouts rügem. ülemä abi Vabadussõjas. Juhtis rügementi ta raskema is võitlusis Ostrovi, Krasnaja Gorka ja Narva all.

Rida külasid siin vallutatud, rauged üldine pealetung Mitkovitsi, Davõdov-Konets, Ratseva joonel.

Scoudid seepeale viiakse üle Roosimäe raiooni.

24. aprilli paiku siin murravad läbi punaste rinde, tungivad välja Riia-Pihkva kiviteeni, kuid edu — lahtiste tiivade tõttu — arendada ei saa.

Sellele järgneb esimest korda peale scoutide väljaastumist Viljandist passiivse tegevuse periood: kuni 24. maini scoudid asuvad kaitsel Šumilovo, Borok, Roosimäe joonel.

24. mail algab Pihkva operatsioon.

Üldises pealetungi korras scoudid parempoolse löögirusikana võtavad osa ka sellest operatsioonist, tungivad välja kuni Velikajani, forseerivad selle ja võtavad ette üksikuid retki ligi Ostrovini.

Need retkkäigud kestuvad kuni 18. juulini, millal algab suur Ostrovi ja Porhovi operatsioon. 18. juulil scoudid forseerivad Velikaja jõe Võdra juures, tungivad sügavalt punastele seljataha ja liiguvad Ostrovi peale.

Pihkva-Porhovi suunas aga meie vä-

Lipp annetatud Scoutide organisatsioonidelt 21. detsembril 1928. a. Scouts üksikule jalaväe pataljoniile.

*Mälestuse, annetatud Vabadussõja scoutidelt
Scouts üksikule jalaväe pataljonile ta 10. aasta-
päeval, 21. dets. 1928.*

gedel edu ei ole, punaste rinne jääb püsima. Seepeale scoutide pealetungi suund muudetakse: mitte Ostrov vaid Karamõsevo jaam seatakse nende pealetungi eesmärgiks.

21. juulil Karamõsevo scoutide poolt vallutatud ja punaste rinne siin kõikuma löödud, scoutide tegevus uuesti suundub Ostrovi poole. 28. juulil scouidid jõuavad 6 klm kauguseni Ostrovist, linna aga vallutada ei suuda ja asuvad kaitsele Porhovi Ostrovi maantee joonel. See kaitse-seisukord siin ei kestu kaua. Varsis algab meie vägede üldine taandumine Velikaja tagant.

Scouidid teetsedes isoleeritult, viivad läbi raske taandumisoperatsiooni. Kord juba punaste poolt ümberpiiratuna, muravad läbi selle neid ümbritseva vöö ja järk-järgult vastu pannes kohati vastulööke andes, augustikuu 25. paiku jõuavad meie Irboska eelseile positsioonile.

Nüüd esimest korda sõja kestel scouidid lähevad puhkusele — Võrru.

Oktoobrikuu keskel algab Krasnaja-Gorka operatsioon. 14. oktoobril scouidid Narvas asuvad laevale ja Krasnaja-Gor-

ka all, Ustje sadamas, lähevad maale. Võitlused siin kestuvad 3. novembrini.

Detsembrikuu teisel poolel punaste pealetung meie Narva eelseile kaitseisukohtile tõuseb oma intensiivsuse haripunktini. Siin peamiselt kaks kohta, kus annab end eriti tunda punaste surve: üks Sala-Dubrovka, teine Feodorovka.

Feodorovka kaitset 15. detsembrist peale teostavad scouidid. Seega teist korda kogu Vabadussõja kestel, kus scoutidel tuli teetseda passivseisukorras. Ka see ei pidanud kestma kaua: detsembrikuu lõpul meie väejuhatus Narva rindel otsustas luua kergendust meile seeläbi, et võtta ette vastupealetung Narva-Jamburgi suunas.

Selle vastupealetungi pidid viima läbi scouidid; selleks otstarbeks nad koondatakse Narva.

Algavad ettevalmistused pealetungiks — luuregi on juba tehtud — kui 3. jaanuaril tehakse vaerahu.

Kuuludes soomusrongide-diviisi koosseisu, scouidid veebruarikuu keskpaigu viiakse Valga ümbrusse. Algab rahuaegne õppetöö. Ka selle töö teostamise alal scouididel olid omad kindlad põhimõtted: teha õppetöö huvitavaks, meeldivaks, seades ta enam sportluse-võistluse alusele. Meetod nähtavasti oli tabatud õige: esimestel üleriiklistel laskevõistlustel scouidid niihästi grupi kui üksiklaskmises tulid esimesele kohale. Samuti diviisivahelistel spordivõistlustel.

Kuid mitte kaua ei võimaldatud scouididel teostada rahuaegist tööd neil põhimõtteil. Juba jaanuaris 1921. a. Scouts rüg. korraldatakse 2 kompaniiks, liidetakse teiste üksuste juure, kaotades seega oma nimetuse. Mälestused tollest ajast on valusamad ja kurvemad vanadel scouididel.

Pidi mööduma aastaid seni, kui scouidid said tagasi oma nime ja õigused olemasolu peale.

21. dets. Scouts üksik-jalaväepataljonile annetati lipp üleriiklise scoutide organisatsiooni poolt.

Selle pataljoni suurpäeva puhul oli tulnud kokku kogu vanu scoute eesmärgiga ja tahtega anda üle praegusele pataljonile vanade scoutide põhimõtted ja soovid, kujundada need traditsioonideks.

Nende põhimõtete ja soovide sümboliks vanad scouidid anetasid pataljonile väikse mälestusmärgi.

Pidagu pataljon lugu neist soovest!

Vana-scout.

Soome vabatahtlikkude Eesti Vabadussõtta saabumise 10. aastapäev 30. XII 1928.

30. dets. 1928. sai täis 10 aastat esimeste Soome vabatahtlikkude Eesti vabadussõtta saabumisest. Lahingusse astusid vabatahtlikud umbes nädal hiljem, kui Eesti vägede Ülemjuhataja algas üldist vastupealetungi.

Dr. phil. O. V. Louhivuori

Endine senaator „Eesti aitamise toimkonna esimees“

30. detsembrist tuletati pidulikult meelde kui Eestis nii Soomes. See päev märgib suurimat ja ilusamat momenti meie ajaloos. Millest sajandid unistati, teostus 30. dets. 1918. Soome abi jõudis õigel ajal kohale... Soome sõjalise abi tähtsust Eesti vabadusvõitluses on hinnatud mitmeti Soomes ja meil. Üldine hinne — selle sündmuse tähtsus on suur.

Kindral J. Laidoner, Eesti Vägede Ülemjuhataja Vabadussõjas, on „Päevalehe“ — 5. jaan. 1929 andmetel Soome sõjalise abi kohta avaldanud mõtteid:

„Nüüd, kus 10 aastat möödunud sellest **kui Soome abiväed Tallinna jõudsid**, on juba loomulik, et meie seda suurt ja tähtsat sündmust meie noore riigi elus tuletame meele. On arusaadav, et lühikeses jutuaajamises ei saa valgustada seda sündmust täielikult ja üksikasjalikult. Katsu-

me märkida ainult mõned suuremad sihtjooned ja suuremad sündmused.

Paljudel on veel meeles

raske seisukord,

milles meie olime 1918. a. lõpul. Peab küll tunnistama, et Inglise laevastiku siia tulek ja tema tegevus Soome lahes, eriti 26. ja 27. detsembril 1918. a., oli meie seisukorda märksa parandanud. Meie olime ka ise emast jõudnud natuke organiseerida ja korraldada. Olid loodud mitmed väeüksused, oli korraldatud sõjaväe keskujuhatus ja diviisi staabid. Oli loomisel sõjaväe sidevõrk, millel oli iseäranis suur tähtsus, sest sõja esimestel päevadel puudus see meil täielikult. Mõned juba korraldatud väeosad saadeti väeliinile ja vaenlase pealetung oli osalt pandud seisma. Oli märgata ka väeosades meeoleolu tõusu.

Kõige selle peale vaatamata oli meie seisukord siiski äärmiselt raske, sest vastane oli saavutanud suure edu, meie aga olime teinud läbi

Dr. Oskar Kallas

Eesti saadik Soomes 1918 aastal Soome sõjalise abi energiline muretseja

raske taganemise, ja just niisugusel kriitilisel silmapilgul ilmusid Tallinna esimesed Soome abiväed major Ekströmi juhatusel.

Soomest saime meie abivägesid kokku kolm vabatahtlikkude pataljoni — Ekströmi pataljon ja temale järgnenud oberst Kalmi rügement kahe pataljonilises koosseisus.

Nagu näete, ei olnud see arv suur, aga meie väikeste jõudude juures oli temal siiski suur tähtsus.

Sõjas tihti ei saa abi hinnata arvu järgi, vaid äärmiselt tähtis on moment, millal jõuab kohale abi. Suurearvuline abi, mis jääb hiljaks, ei saa täita omi ülesandeid. Aga ka väikene arv abilisi, kes kohale jõudnud õigel silmapilgul, võib suurelt mõjutada võitluse seisukorda. Peame tunnistama, et

Soome vabatahtlikud jõudsid kohale just parajal silmapilgul.

Peame tunnistama ka seda, et Soome abiväed olid organiseeritud väga ruttu. Selle eest võlgname suurt tänu Soome abiandmise komiteele, major Ekströmile ja oberst Kalmile.

Nagu juba ütlesin, oli Soome abivägedel suur tähtsus otsekohese sõjalise jõuna. Aga nende tuleku moraalne mõju oli palju suurem. Tagajärg oli see, et meie nende abiga, muidugi üheskoos meie poolt organiseeritud sõjaliste jõududega, löime vaenlase õige kiiresti täielikule taganemisele ja ajasime nad sama hooga välja oma riigi piiridest.

Minult on tihti küsitud, kuidas see õige juhtus, et meie saavutasime

nii järsu pöörde

oma raskest strateegilisest seisukorrast hiilgava seisukorrani 1919. a. veebruari keskpäevadeks?

Suurtel sündmustel on alati mitmed põhjused. Nii ka siin. Suurelt mõjus kaasa väline abi — Inglise laevastiku ja Soome abivägede poolt. Aga selle juures ei saa unustada

meie oma määratud organiseerimis- ja korraldustööd.

Telegrammid 30. dets. 1928.

Senator Louhivuori, Helsinki.

Täna kümne aasta eest jõudsid Tallinna esimesed Soome vennasrahva vabatahtlikud, et abistada eestlasi võitlustes ühise vaenlase vastu. Tänutundega meel-

de tuletades Teie teeneid Soome vabatahtlikkude organiseerimise alal, lubage Teid Eesti kaitseväge nimel südamest tervitada.

30. dets. 1928.

M. Juhkam,
Eesti Sõjaminister.

Eversti Ekström, Vasa.

Täna kümne aasta eest ilmusite Teie julgete Soome vendade eesotsas Eestisse, et abistada meid võitlustes ühise vaenlase vastu. Teile kinnitades, et Soome kangelaste vägiteod jäävad püsima heleda leheküljena meie Vabadusvõitluse ajaloos, lubage sügava tänutundega edasi anda Teile ja kõigile Eestis Teie juhatuse all võidelnud soomlastele Eesti kaitseväge südamlikud tervitused.

30. dets. 1928.

M. Juhkam,
Eesti Sõjaminister.

Senator Louhivuori Helsinki.

Soome esimeste vabatahtlikkude Eestisse ilmumise kümnendamaal aastapäeval lubage Teid südamest tervitada, meeledes soomlaste suurt abi Eestile raskel momendil ja Teie suuri teeneid vabatahtlikkude organiseerimisel.

30. dets. 1928.

Kindral Laidoner,
Eesti Vägede Ülemjuhataja
Vabadussõjas.

Eversti Ekström, Vasa.

Soome vabatahtlikkude Tallinna jõudmise kümnendamaal aastapäeval lubage Teid ja Teie kaudu kõiki Soome kangelasi, kes Eesti pinnal ühise vaenlase vastu võidelnud, südamest tervitada. Ühtlasi tuletan meelde sügava kurbusega neid Soome vendi, kes Eesti eest oma elu ohverdasid. Nende mälestus ja soomlaste suur abi Eestile rasketel aegadel ei kustu eestlaste südameis.

30. dets. 1928.

Eesti Vägede Ülemjuhataja
Kindral Laidoner,
Vabadussõjas.

Sõjaminister Juhkam — Tallinn.

Täna herra sõjaministrit lahke tervituse eest. Kangelasaja ühised mälestused andku mõlemale vennasrahvale usku tulevikku ja jõudu selle kaitseks.

Doktor Louhivuori.

Hra Sõjaministrile.

Meie ühiste võitluste alguse 10. aastapäeva puhul minu parimad õnnesoovid.

Ekström.

Ettepanek patareide laskekiiruse tõstmiseks.

H. Kurg.

Võrreldes laskmist meil ja mujal (Prantsuse, Inglise ja ka end. Vene suur-tükivägedes) paistab silma meie aeglane laskmine, nii eel- kui ka turmlaskmine. Osalt muidugi on süüdi see, et ei ole veel tarvitusele võetud teatud laskeviisid (niitmise, progressiiv- ja regressiivtuli). Peapõhjus seisab aga selles, et aeg käskluse andmisest kuni lasuni, ja, eriti eellaskmisel, aeg vaatlusest kuni käskluse andmiseni on liiga pikad.

Tüübiline nähtus meie poligoonil: tükk aega peale vaatlust laskja kirjutab, mõtleb ja kirjutab, enne kui käsklust annab. Loomulikult viidab see raamatupidamine aega, pealegi on sellega laskja tööga ülekoormatud ja tema tähelepanu killustatud, mille all tema vaatluse täpsus ja sellega ka lasketagajärjed kannatavad. Sellega on ka seletatav, miks meil nii sagedasti kuulda on käsklus: „Seis! Endised seaded!“ Et laskjalt saavutada peale vaatlust otsekohest, peaaegu reflektiivset käskluse andmist, peame vabastama tema kõigest mitte otsekohe laskmiseks tarvili-kust tööst, mis võimaldaks temale pühendada kogu oma tähelepanu ja otsustusvõimet laskmisele, sellega laskmist kiirendades.

Raamatupidamisega on peale laskja koormatud: 1) käsklust edasiandja telefonist, 2) vastuvõtja telefonist, 3) patarei ülema abi, 4) rühmaülem ja 5) suurtüki-ülem, kes kõik peavad üles kirjutama patarei ülema poolt antud seadeid. Viimane peab peale selle veel välja arvutama lõpuliku nurgamõõtja seade, kontrollima oma silmaga sihtriistade seadeid ja sihtmist iga lasu juures.

Vaatame nüüd, kuidas raamatupidamine igat üksikut tema otsese töö juures segab.

Telefonistide töö on järgmine: edasiandjal — vastu võtta patarei ülemalt käsklusi, neid edasi anda mikrofooni, kuulata vastuvõtja käskluste kordamist, neid tarbekorral parandades või kinnitades; vastuvõtjal — käsklust vastu võtta telefoni kaudu, korrata käsklust mikrofooni, vastu võtta parandust või kinnitust, käsklust edasi anda patarei ülema abile ja jälgida, kas patarei ülema abi õieti käsklused vastu võttis. Nagu näeme, on nende töö küllalt keeruline. Rääkimine telefoni-ga iseendast nõuab suurt tähelepanu kont-

sentreerimist, mille tõttu telefonid rahulikkudes oludes segavate mõjude eest kappidesse pannakse või rääkijad oma välist kõrva käega katavad. Meie telefonistid ei saa aga omale lubada ei üht ega teist, vaid vastuoksa, peavad kogu aeg kuulates telefoni samal ajal oma tähelepanu killustama, rääkides patarei ülemaga või tema abiga ja võttes vastu nende korraldusi. Vaatamata sellele võib igat keskmist sõdurit vastava väljaõppega ja treeninguga nii kaugele viia, et nende töö automaatseks, masinliseks, muutub ja käskluste edasiandmine kiiresti sünnib. Kuid on täitsa võimata saavutada, et käskluste üleskirjutamine sünniks samal ajal kui eel-pool nimetatud toimingud. Kõnelemist ja kuulamist tuleb katkestada, võttes aega üleskirjutamiseks. Selleks tuleb lihtsa rääkimise tehnika pealt üle minna telefonogrammi edasiandmise-vastuvõtmise tehnikale, mis on mitu korda aeglasem ja venitab laskmist. Igasugune kiirustamine kutsub aga välja kordamise palveid, arusaamatusi ja eksimisi, mis laskmist veel aeglasemaks teevad.

Patareiülema abi ja rühmaülemate ülesanne on edasi anda patarei ülema poolt saadud käsklusi ja jälgida, et patarei ja rühmad korralikult ja õieti käsklusi täidavad. Kui patareiülema abi ja rühma-ülemad kirjutavad üles käsklusi saamise momendil, seisavad patarei ja rühm sellel ajal tegevuseta. Kui aga patareiülema abi ja rühmaülemad kirjutavad üles käsklusi peale nende edasiandmist, on nende silmad kiindunud paberisse just siis, kui nad neavad jälgima patarei tegevust. Ei või ju seda lubada, et laskmine saaks pidurdatud sellega, et patareiülema abi kogu aeg käskluse täitmise kontrollimiseks võrdleks iga kord oma paberit rühmaülemate omadega ja viimased suurtükiülemate ülskirjutustega. Patareiülema abi ja rühmaülemad peavad jälgima käskluste täitmisel numbrite tegevust ja vaatama, kas raudade liikumise suund ja suurus on kooskõlas antud käsklusega. See ja suurtüki raudade asendi omavaheline võrdlus on palju parem abinõu suurte vigade ärahoidmiseks, kui kõik üleskirjutamised. Väike viga ei ole aga kardetav oma vägedele ja vaatlaja võib neid kergesti parandada.

Kuna kõik eelpool nimetatud üleskirju-

tamised sündisid ilma et määrustik seda nõuaks, peab suurtükiülem üles kirjutama oma suurtüki seaded ja nad lõpulikul kujul edasi andma numbritele Venest päritud määrustiku nõude põhjal. (Kerge suurt. rivi määrustik § 4 punkt 8). Need kirjutused võtavad aga aega ja takistavad jälgida numbrite tegevust. Niisama kui rühmaülemad, saab suurtükiülem hõlpsasti ja hästi ära hoida eksitust, jälgides suurtüki raua liikumist. Muidugi peab tema ka aegajalt sihtriistade seadeid, loodi ja sihtimist kontrollima, kuid mitte iga lasu eel, nagu seda mõnes patareis praktiseeritakse.

Mis puutub aga nurgamõõtja seade lõpulikul kujul edasiandmisesse, siis oli see tarvilik Vene väes, kus sihtijate haridusline nivoo võib olla nii kõrge ei olnud, et neile usaldada oleks võidud seade arvutamist. Iseenesest on nurgamõõtjal uue seade arvutamine aga hõlpsam kui paberil. Selle tagajärjel tuleb sagedasti ette, et sihtijatel on nurgamõõtja ennem seatud, kui suurtükiülematel seade välja arvatud ja suurtükk ennem laskevalmis, kui suurtükiülem oma üleskirjutamisi lõpetanud. See pole ainult minu tähelepanek, vaid selle üle kaebavad peaaegu kõik nooremad ohvitserid, kellega mul selle üle juhus oli rääkida. Sarnasel juhusel on muidugi õige, et suurtükiülemalt nõutakse, et tema kõik seaded järele vaataks ja sihtimist kontrolliks, sest seadmisel ja sihtimisel ei näinud ta mis tehti, olles süvenenud oma paberisse. See kontroll aga on jälle aja raiskamine, mis laskmist venitab.

Nagu näeme, nõuab Venest päritud Kerge suurtükiväe määrustik üleskirjutamist ainult suurtükiülemalt. Kuidas ja miks on siis meile tekkinud see kuuekordne raamatupidamine? Kõige pealt on selles süüdi vastutuse kartus eksituste eest. Nimelt, kui edasiandja telefonisti üleskirjutus on kooskõlas patareiiülega omaga, on patareiiülem tekkinud eksituse süüst puhas. Kui patareiiülega abi üleskirjutus on kooskõlas vastuvõtja telefonisti omaga, on patareiiülega abi süütu jne. Ja selle süütuse tunnistuse saavutamiseks igaks juhuseks kestab kirjutamine edasi laskekiiruse ja tegevuse järelvalve kahjuks.

Teiseks, põhjendab kirjutamist ka nõue, peale laskmist esitada ülemusele kõik laskmise jooksul tekkinud dokumendid. Ja siin ollakse arvamusel, et töö hinnang oleneb palju esitatud paberikaalust. Sellepärast sunni-

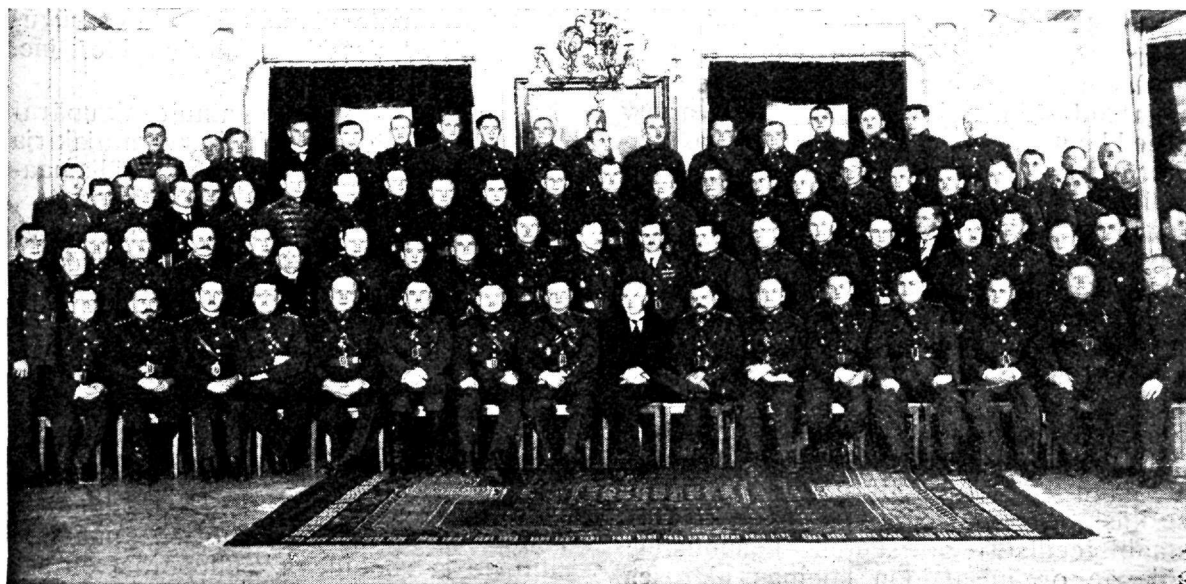
takse kirjutama kõike, kes vähegi asjaga seotud, et saavutada võimalikult palju täiskirjutatud paberit. Oli juhus hiljuti ühe ohvitseriga kõnelda sellel teemil. Ta oli täiesti nõus, et kirjutamine on laskmise aegluse põhjuseks ja soovitas omalt poolt kiirelt kirjutamise väljaõppimiseks asjaosalistele õppusitoimetada. See juhus näitab, kui sügavalt on see pahe sisse juurduud. Ei nähtagi enam võimalust temast loobuda, kuigi tema halba mõju tunnistatakse.

Kas tõesti ei saada kirjutamisteta läbi? Nii inglastel, kui ka prantslastel on ainus, kes patareiiülega käsklusi üles kirjutab, patareiiülega juures asuv maakuulaja (laskemaakuulaja). Inglaste määrustik isegi keelab rühma- ja suurtükiülemale igasuguse kirjutamise laskmise jooksul. Ja selle tagajärg on, et tuli on kiire ja eksitusi ei ole. Viibides üle kahe aasta Prantsusmaal, olen laskmiste juures viibinud, kus kindlasti rohkem laskemootna välja lastud sai, kui meie poligonil senini seda on tehtud, ja pole mitte ühtki ränka eksitust näinud ega kuulnud.

Meil aga on mõnigi eksitus laskmisel olnud. Kirjutan neid pea täielikult liigkirjutamise arvele.

Need eksitused peaks ometi kõiki veendumusele viima, et meil tõesti põhjust ega õigust ei ole talitada teisiti, kui need sõjaväed, kus kogemusi suure sõjaväe, pika sõja ja rohkearvuliste katsete tagajärjel palju rohkem on kui meil. Kõikide suurtükkide konstrueerijate püüe on olnud, saavutada suurtükkidest võimalikult kergest käsitatavust ja laskekiirust. Kõikide riikide määrustikud on läbi imbutanud püüdest, saavutada kõige suuremat praktilist laskekiirust otstarbekohase tööjaotusega ja iga üleliigse töö, liigutuse ning sõna ärajätmisega. Sellepärast ei tohiks meie, kellel suurtükiväge piiratult kasutada, ebakohase talitusviisiga loobuda neist tarvilikest hüvedest ja vabatahtlikult vähendada suurtükkide hävitusvõimet. Oma suurtükiväe lahingvõime tõstmiseks peame ta tingimata vabastama ülejõu käivast üleskirjutamisest. Kuna aga laskmine peab olema protokolleeritud laskeandmete ärakasutamiseks edaspidiste laskmiste juures, on küllalt, kui käsklusi ja vaatlusi üles kirjutab patareiiülega juures asuv laskemaakuulaja. Laskemaakuulajaks peab valima hästi kirjaoskaja sõduri, keda nii välja õpetada tuleb, et ta kõik laskmise juures ette tulevaid käsklusi ja vaatlusi hästi tunneks ja

**Sõjaväe staabi ohvitseride kogu oma 11. aastapäeval 6. dets. 1928. a.
Tallinnas, ohvitseride keskkasiinos.**

Keskel sõjaminister hra M. Juhkam, end. sõjaminister kindral N. Reek, kogu esimees kindral E. Pödder, kindralstaabi ülem kindral J. Tõrvand, sõjamin. abi kindral P. Lill, S. Ü. Ö. ülem kindral G. Jonson, kindral O. Heinze.

neist aru saaks. Ohvitseride väljaõpetamise juures tuleb nõuda, et laskja silmapilkselt, reflektiivselt, peale igat lõhkemist oma vaatlust valjult avaldaks. Sarnase väljaõppe juures sünnib vaatluste ja käskluste üleskirjutamine kiirelt ja automaatselt, ilma et laskjal vaja oleks eriti pöörata laskemaakuulaja poole. Sellega on laskja täitsa vaba üleskirjutamise murest ja võib oma täie tähelepanu pühendada laskmisele.

Mis puutub küsimusse, kas võib sihtijale usaldada nurgamõõtja seade väljaarvutamist, siis tuleb siin vastata jaatavalt. Kuid, et kindel olla eksituste ärahoius, saavutada äärmist kiirust ja täpsust, peab sihtijaid eriliselt spetsialiseeritama. Meil senini valitsenud viisi järele, mis kahjuks nüüd ka ametlikult maksma pandud 1928. aasta õppekavaga, sünnib sihtija ettevalmistus koos teiste numbritega. Väike paremus ei puudu meie ametlikul viisil: numbrid võivad kõik üksteist vahetada. Kuid sarnast sihtimise kiirust ja täpsust,

kui sihtijate erilise kestva ja põhjaliku treeninguga saavutatakse, ei või muidugi juttu olla. Enesest mõista peab spetsialiseerimisel iga suurtüki jaoks kaks sihtijate ette valmistama, ülejäänud numbrid peavad aga sihtimise alal sama ettevalmistuse sama nagu senini.

Võidakse esineda väitega, et eksinud üksiku suurtüki asetamine patarei vihku on raske. Kuid selleks on tarvis ainult naabri suurtükkide nurgamõõtja seadetest maha võtta nende algsuuna seade, ja intrapoleerides ehk extrapoleerides, leitakse tarvilik parandus. Seda võib teha patareiuülem abi, või veel parem, rühmaülem, ilma et laskmist tarvis oleks katkestada. Kui aga laskmise jooksul vihu laiust muudetud ei ole, on naabersuurtükkide seadete vahed ühesugused ja sellega toiming veel lihtsam.

Nii näeme, et meie senised võtted laskmises ei ole tarvilikud. Laskekiiruse tõstmise nimel tuleks neist loobuda.

Poola teaduslikust sõjaajakirjandusest.

„Sõdurile“ avaldamiseks saadetud „Polska Zbrojnalt“.

Poola teaduslik sõjaajakirjandus on suur. Pea igal alal, igal väeliigil, on oma häälekandja. Suurim ja tähtsaim neist on Sõjateaduslikult Instituudilt välja antav „Bellona“, mis ilmub juba 1918. a. saadik. Oma ilmumise esimestel aastatel püüdis „Bellona“ käsitada kõiki sõjandusega seotud küsimusi, et rahuldada Poola ohvitserkonna mitmesuguste sõjaliste küsimuste lahendamiseks seotud nõudeid. Kuid sõjaväelise kutseajakirjanduse arvu suurenedes, hakkasid kristalliseeruma rohkem ja rohkem Bellona ülesanded. Ja möödunud aastast alates pühendab Bellona end täielikult ainult suuremõduliste sõjanduse probleemide käsitlemisele; nagu — ühendatud väeliikide juhtimise küsimusi, strateegia ja taktika kindralstaabi teenistusega seotud küsimustele, sõjaväe organisatsioon laiemas ulatuses. Sõjaajalugu ainult niivõrra, kui see seotud suurte üksuste tegevusega. Sõjamaade teadusele pühendatakse suur tähelepanu. Peale selle leiavad Bellonas aset artiklid, mis käsitlevad sõjaväe väljaõpet, sõjaväe kasvatust, sõjaväe valitsemist, sõjatööstust, sõjapsühholoogiat, fortifikatsiooni jne. Aegajalt antakse informatsiooni na ruumi artiklitele, mis käsitlevad välismaade sõjapolitilisi ja majanduslikke olukordi.

Oma sisu kohaselt on Bellona mää-

ratud kõrgemate väejuhtide (alates rüglidest), kindralstaabi ohvitseride jne. jaoks.

Bellona avaldab ainult algupäraseid töid, tõlkeid ei avaldata. Iga ajakirja numbri lõpul tuuakse ülevaade välismaade sõjandusest ja sõjaajakirjandusest.

Ajakiri „Przeglad Wojskowy“ (Sõjanduse Ülevaade) ilmub veerandaasta kaustas. Väljaandmist juhib Kindralstaabist, Sõjateaduslikust Kirjastusinstituudist ja Sõjateaduslikust Seltsist delegeeritud ohvitseride komisjon.

„Przeglad Wojskowy“ tutvustab oma lugejaid peamiselt välismaade sõjakirjandusega. Informeerib lugejaid sõjanduses ja sõjalises mõttes uuemate nähtuste ja vooludega. Sellepärast on see ajakiri leidnud ohvitserkonna laiemates ringides suure poolehoidu.

Peale kahe ülalmainitu suure ajakirja ilmub veel Sõjateadusliku Kirjastusinstituudi abil ja väljaandel terve rida ajakirja sõjanduse erialadel, millistel suur lugejaskond, nagu: „Jalaväe Ülevaade“, „Suurtükiväe Ülevaade“, „Sõjatehnika Ülevaade“, „Lennuväe Ülevaade“, „Maa-deteaduse Teataja“. „Intendanditeenistuse Ülevaade“, „Sõjaarst“, „Sõjaõiguslik Ülevaade“.

Mälestusi kaitseväelaevastiku loomispäevilt.

R. Gildemann.

Meie kaitselaevastik sündis 1918. a., tema tegelikuks loojaks oli esimene admiral Johan Pitka, laevastiku isa.

Käesoleva kümnenda juubeliaasta päeva puhul ei oleks üleliigne meele tuletada silmapilke kaitselaevastiku loomispäevilt.

10 aastat tagasi, s. o. 16. detsembril 1918. a. ilmus esimest korda s.-l. „Lembitule“, mis seisis Tallinna sadama Kaupmehe sillal, Johan Pitka. Ta ilmus eraisikuna, lihtsas pikas kasukas, karvmüt-sis, vintpüss ja padrunikotike seljal. Komander P. Kriisk, kes teda ei tunnud, kurjustas miks olin tundmatu eraisiku lubanud laeva.

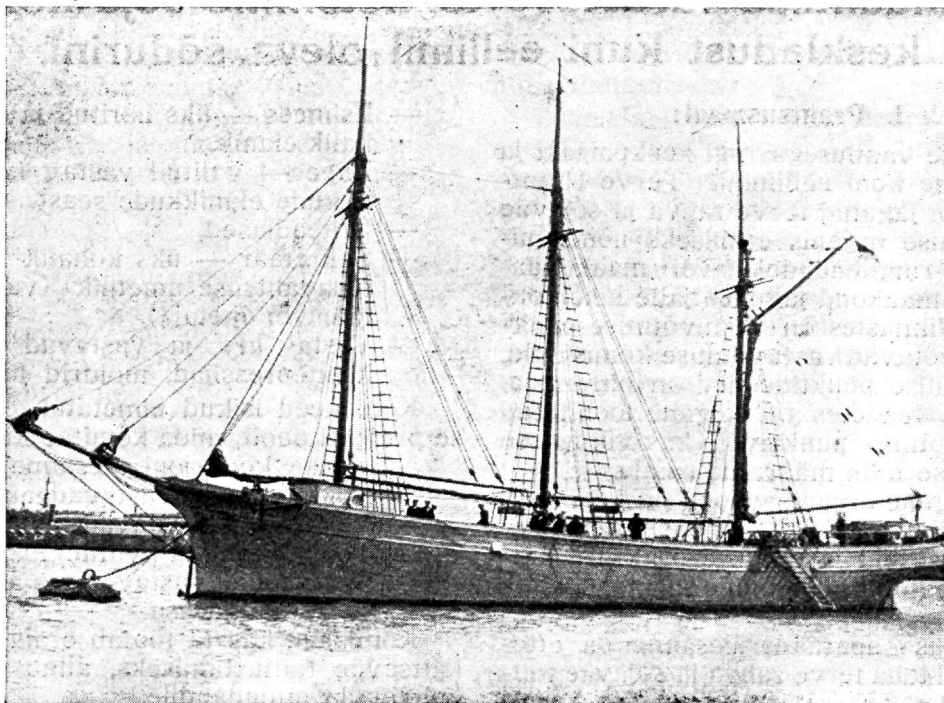
Tundes juba ennem härra Pitkat, juhatasin viimase oma kajutisse, kus tema

minule jutustas oma juhtumeid 1. soomusrongil, millega ta osa võtnud lahingutest. Ta teatas omast kavatsusest laevastiku kordaseadmiseks.

Tõtt öeldes, ei olnud minul alguses usku selle mehe kavatsustesse: peaaegu mitte millestki midagi luua, ette võtta lahingu operatsioone ülekaalult tugevama vaenlase laevastiku vastu näis olevat võimatu.

Koosnes ju laeva meeskond enamuses kahtlastest juhuslistest isikutest, kellele peale mingisugust lootust panna ei võinud; teiseks polnud laev veel lahinguvalmis. Kuid peagi selle mehe rahulik meel, kindel käsk ja usk endasse peletas igalt igasuguse kahtluse.

Järgmisel päeval tuli J. Pitka tagasi

Õppelaev „Willandi“ 1923. a. suvel tegi kapt.-major E. Mlido juhatusel pikema õppereisu välisvetes.

laeva juba kui esimene Eesti Vabariigi Merejõudude Juhataja.

Kohe järgnesid tema poolt käsud ja korraldused laeva ettevalmistamiseks merele sõiduks ja juba 5 päeva hiljem, s. o. öösel 22. vastu 23. detsembril kell 0030 sõidab „Lembit“ Tallinna sadamast esimest korda välja Eesti lipu all, kandes enesel 192 meest vastu vaenlasele.

Sellele järgnesid arvurikkad mere dessantoperatsioonid, nagu:

26. detsember 1918. a., kus kogu meie laevastik, koosseisus „Lembit“, „Laine“ ja „Lood“ Loksa lahes, kaugel vaenlase väerinna seljataga saatis dessandi kaldale. Samal ajal viibis läheduses merel venelaste suur laevastik, millest osa miiniristlejaist meie pealinna ja Aegna saart pommitasid. Sellest hoolimata viidi dessant-operatsioonid õnnelikult lõpule.

18. mail 1919. a. hommikul, kui s.-l. „Lembit“ koos „vähemate vendadega“ seisis Kaporje lahes Peipias ankrul, ilmusid Kroonlinna lahest Šepelevi tagant

nähtavale viis venelaste sõjalaeva ja liginesisid meile kiirel käigul. Inglise laevastik päästis meid tol korral, kuid meie ei teadnud selle lähedalviibimist esialgu. „Lembit“ otsustas tol korral ka oma jõududega astuda lahingusse ja võidelda viimseni.

Tuleb meelde sarnane hulljulge operatsioon, nagu 2. juuli 1919. a. s.-l. „Lembitu“ sissetungimine Düüna jõe, kus kalda patareidega ja vaenlase lennukitega nii öelda „käsitsi“ kokku mindi: kalda patareid hävitati, vaenlase lennukite korduvad pealetungid tagasi löödi ja tagasi tulles vaenlase relvastatud laevad meie dessant-grupidelt ära võeti ja kaasa toodi. Sarnaseid karutempe võeti ette veel mitmeid.

Nii tõestus jällegi, et vähese, kuid vapra, isamaa-armastaja ja meelegindla meeskonnaga võib rohkem korda saata, kui arvuliselt suure väeosaga, kellel puudub tunnustatud juht, vaprus ja isamaa-armastus.

Intendantlise varustuse toimetamine sõja korral keskladust kuni eelliinil oleva sõdurini.

I. Prantsusmaal:

Algame vaatlusega riigi keskaigast ja siis liigume kuni eelliinini. Terve Prantsusmaa on jagatud terve rahva ja sõjaväe toitlustamise organiseerimiseks nõnda nimetatud ringkondadeks või maakondadeks, iga maakond jaguneb jälle kihelkondadeks. Viimastes on vastuvõtmise punktid, kus töötavad vastuvõtmise komisjonid. Vastuvõtmise punktide arv on piiramata. Viimastes teadetes on koguni toonitatud et vastuvõtmise punkt võib kas või igasse suuremasse tallu määratud saada.

Seesugune organisatsioon on juba rahu ajal läbiviidud. Vastavatele isikutele peetakse kursuseid ja tehakse praktilisi katseid katsemobilisatsioonide ja manöövrite kordadel.

Niisuguse aparaadi ülesanne on ettevalmistusi teha terve rahva ja sõjaväe toitlustamiseks sõja korral ja sõja korral seda realiseerida.

Organisatsioon on alaline ja jaguneb:

1) Maakonna toitlus komitee, mis koosneb maakonna prefekt (esimees), intendant, põllutöoministeriumi esindaja, riigi panga esindaja, raudtee esindaja, kaks vastuvõtmise punkti esimeest, kaupmeeste esindaja, töösturite esindaja, 1—2 kohalikku tegelikku põllumeest, sekretär — üks prefektuuri ametnik.

Esimees võib kutsuda veel osavõtma kõiksugu eriteadlasi. Komitee koosolekud on tarviduse järele esimehe kokkukutsumisel. Tema ülesanne: uurida, ettevalmistada ja kalkuleerida rahuajal maakonna põllusaaduste, kaubanduse tööstuse jne. saadusi, mis tarvis läheb sõja korral rahva ja sõjaväele. Peab kirjavahetust selles asjus sõjaministriga väe korpus ülema kaudu.

2) Komitee juures töötab üks nõnda nimetatud alaline toitlus komisjon, mille koosseisu määrab ära komitee.

- Prefekt
- Intendant
- Põllutöoministeriumi esindaja,
- Vastuvõtmise punkti esimees.

Komisjon valmistab kõik kalkulatsioonid ja ettevalmistused ning esitab komiteele.

3) Vastuvõtmise punkti komisjon mis koosneb:

- Esimees — üks haritud ja osav kohalik elanik,
- Liige — valitud vastav isik kohalikkude elanikkude seast,
- Eriteadlased,
- Sekretäär — üks kohalik riigi- või omavalitsuse ametnik (vallasekretäär või õpetaja),
- Vastav arv ja vastavad töölisel, heintepressijad, möldrid jne.

Kõik need isikud nimetatakse ametisse prefekti poolt, mida komitee kinnitab.

Niisuguse komisjoni ülesanne on:

- Kokkukoguda vastavad ained,
- Vastu võtta vastavad ained,
- Toojatele anda kviitungid,
- Saata ained vastavatesse asutustesse või ladudesse.

Komisjon, kas ta töötab eraisikute või kaitseväge toitlustamiseks, allub otsekohe kohalikule intendantile.

Õiguse pärast peaks prefekt muretsema eraisikute ja intendant sõjaväe toitlustamise eest. Kuid harilikult volitab prefekt intendant, nii siis viimane on peremees nii rahva kui ka sõjaväe toitlustamise organiseerimises ja sõja korral ka selle tegelik läbiviija.

Kohapeal olevate ainete kokkukogumine.

Prantsusmaal sünnib see kahel viisil:

1) Vabal kokkuleppel, mis on aluseks ja mis jaguneb:

- Ostmine kindla ettemääratud hinnast eest,
- Lepingute järele,
- Ostmine ilma kindla hinnata lihtsa arve järele.

2) Rekvireerimise teel, see on viimane tee ja kui teisiti aineid kokku ei saa, seda öeldakse hädaabinõuks.

Vabal kokkuleppel ostetud ainete eest tasutakse kohe puhta rahaga, või kui see mõnel põhjusel võimata teha, siis maksetakse omanikule kuni väljamaksmiseni teatavad % selle raha pealt. Rekvireeritud ainete eest raha saamine on kaunis keeruline, võtab palju aega enne kui omanik raha kätte saab ja teiseks maksetakse rekvireeritud ainete eest tuntavalt vähem hinda.

Et niisuguseid ostusid või rekvireerimisi toimetada sõja korral, et kindel olla oma võimetes ja teadmises, mis oma maa

võib anda, selles õngi juba rahu ajal kõik need komiteed, komisjonid, kes kõiksugu, kuni täpse kalkulatsioonideni rahu ajal ettevalmistavad niisuguse suure terve riigi toitusaparaadi käimapanemiseks sõja korral. Rahu ajal jaguneb see ettevalmistuse töö kahte liiki, mis tehakse igas maakonnas.

Üldine ettevalmistamine.

- a) Statistiliste andmete kogumine,
- b) Andmete kokkuvõtmine ja ärasaatomine kaitseministrile,
- c) Vastavate raamatute, kaartide jne. valmistamine.

Otsekohe ettevalmistamine.

- a) Sõjaväele tarvisminevate ainete väljaarvamine: kohapealsed, läbiminejad, mobilisatsiooni punktid.
- b) Õraisikutele tarvisminevate ainete väljaarvamine — mehed, naised, vanad ja lapsed, linnaelanikud, maaelanikud,
- c) Täpse aja ja ainete kalkulatsioon 20 esimese päeva jaoks sõja korral, s. t. kui palju keegi vald, mis kella ajal, kuhu, mitmendal päeval ja missuguseid aineid üks või teine peab ära andma ja mida iga isik sellel alal peab tegema.
- d) Isikute väljaõpetamine.
- e) Paberlik ettevalmistamine.
- f) Vooi kasutamise kalkulatsioonid sellel alal.
- g) Minister määrab saadud andmete järele ainete hulga iga maakonna peale, mida viimane peab sõja korral teatud päevadel andma sõjaväele. Maakonna komitee jagab selle ära kihelkondade vahel ja intendant vastuvõtmise punktide või vastuvõtmise komisjonide vahel. Niisugune jaotus sünnib iga aasta I. III. — I. IV. möödaläinud aasta eest.

Täpne töö ja ainete jaotus on tehtud 20 esimese päeva peale sõja korral. Pärast töötab see organisatsioon edasi juba seadustes ettenähtud alustel. Iga komitee, komisjoni ja isiku jaoks on valmistatud rahuajal vastavad juhtnöörid ja määrustikud, raamatud jne. Seda organisatsiooni kontrollib minister koha peal või väekorpuse ülemate kaudu. Pannakse toime proovi mobilisatsioonid, lastakse töötada manöövrite ajal jne..

Vaatame nüüd kuhu saadetakse need ained vastuvõtmise punktides ja kuidas sattuvad nad eelliinil oleva sõduri suhu.

Siinjuures peab tähendama, et villa, naha, jne. kogumiseks on oma raioonid ja viimased lähevad vastavatesse tehastesse ümbertöötamiseks.

Toiduained lähevad keskladudesse (või otsekohe reguleerivasse jaama) sealt nõuab neid välja reguleeriv jaam, viimast nõuab välja neid varustamise jaam, või õigem armee staap.

Varustamise jaamast algab just see keerulisem toiduainete edasitoimetamine, sest kuni jaamani tõi rong ja siin midagi iseäralikku ei ole. Prantsuse väeosades on rahu ajal igal ühel oma voor. Sõja korral on hobustega ja jaguneb kolme jakku:

- Tagavara jagu.
- Varustav jagu.
- Jaotuse jagu.

Viimased kaks on vahelduvad, täna on üks varustav ja teine jaotuse jagu, kuna homme see mis oli varustav jagu, täna muutub jaotuse jaoks ja jälle vastupidi. See nimetuse muutus sünnib iga öösi kell 0001. Kumbki jagu võib vedada ühe päeva väeosa igapäevaseid toiduaineid, väljaarvatud liha.

Nende jagude varustamine sünnib kas otsekohe varustavas jaamas või varustuspunktis, kuhu autodega või diviisi voooriga ained veetakse. Jagu, mis ennast varustab õhtul, nimetatakse jaotuse jaoks, see liigub harilikult väeosa järel või läheduses, et õhtul üksustele aineid välja jagada. Kui see jagu on tühi, siis nimetatakse seda varustavaks jaoks ja ta läheb jaama või varustuspunkti ennast varustama.

Nii sünnib see kordamööda mõlemi jaoga ja niisugune vahelduv liikumine nimetatakse „süstiku mänguks“ („jeu de navette“).

Rügemendi toiduvoor liigub järgmiselt: kõige ees jaotusjagu, kes liigub väljaspool lahinguid ühes väeosaga, või kohe tema järel, ja õhtul algab väljajagamist. Kuid kui väeosa on lahingus, siis on väeosa voor jäetud eemale ja ühes temaga jaotuse jagu ning alles õhtul võib jaotuse jagu väeosadele lähemale minna. Diviisiülem määrab niisugusel juhul ühe punkti ja kellaaja, kus siis jaotuse jaod on teatava aja väeosade käsutuses. Käsus määratakse ka aeg, millal jaotuse jaod peavad eelpool tähendatud punktis tagasi olema ja kuhu siis öökorterisse minna. Ägedate lahingute ajal ei ole võimalik jaotuse jaoga liigineda otsekohe kuni väeosa üksusteni, siis püütakse minna pimeduse katte all või-

malikult võitlejatele lähemale. Kui seda ka ei saa, siis kantakse inimeste seljas, või saadetakse väliköögid vastu.

Kolmanda, s. o. tagavara jao peale on paigutatud väeosa ühepäeva lihakonservid, suhkur, kohvi jne. On olemas veel prantslastel багаashi- ja toiduainete vankrid igas väeosas, millede peal on ühe päeva väeosa puutumata toidutagavara. Need vankrid liiguvad lahingu voooriga ühes veevankritega. Et sõduritel igal ajal toit valmis oleks, sellepärast antakse ühepäeva toiduained üksustele ette, mis osalt sõdur omaga ühes kannab, kuna osa jälle väliköögil on asetatud. Väliköögid keedavad toitu liikudes ja õhtul võib kohe toitu välja jagada.

Liha jaoks on igas pataljonis üks lihavanker, mis liigub jaotuse jaoga ühes. Liha antakse iga õhtu iga sõdurile terve päeva portsjoon, millest sõdur poole järgmiseks päevaks jätab ja omaga ühes kannab. Terve päeva leib on temal ühes, kohvi ja suhkur, ka nii võib tema häda korral läbi saada.

Iga päev peale õhtusöögi kell 0001 on igas väeosas toiduainete paigutus järgmine:

1. Sõduri seljas:

- ühe päeva puutumata toidutagavara,
- järgmise päeva leib,
- $\frac{1}{2}$ portsjooni järgmise päeva lihast,
- järgmise päeva viin.

2. Väliköögid peal: terve väeosa järgmise päeva jaoks: suhkur, kohvi, aia või keeduvili ja värske liha.

3. Pagaashivankritel:

- ühe päeva puutumata toidutagavara terve väeosa jaoks;
- ühe päeva hobuste puutumata kaerad;

4. Tagavara jao peal: üks osa väeosa puutumata toidutagavara ja nimelt:

- suhkur,
- šokolad,
- viin,
- lihakonservid,
- kaerad,

terve väeosa koosseisu peale.

5. Jaotuse jao peal:

- ühe päeva väeosa toiduained,
- ühe päeva väeosa kaerad.

6. Lihavankrid: on tühjad, sest liha sai väliköögil laaditud.

7. Varustav jagu: on tühi, sest laadis väliköögil ja sõdurite peale, see jagu läheb järgmisel hommikul en-

nast varustama jaama, või varustuse punkti.

Pealetungi eelpäeval muudetakse see toiduainete ja hobusemoona paigutus kõrgema ülemal korraldusel järgmiselt:

Pagaashivankritel laaditakse veel teise päeva puutumata toidutagavara sõdurite selga. Need vankrid laaditakse veel ühe päeva puutumata toidutagavaradega, või jäetakse tühjaks side pidamiseks, s. o. toiduainete veoks jaotuse jaolt kuni eelliinini. Peale selle laaditakse diviisi voooriga kompaniile ühe päeva toiduained terve diviisi jaoks, et nendega igal ajal võiks luua varustuse punkti. Kui on ettenähtud kauemat paigalolemist, siis luuakse varustava jaama juure vähemalt ühe päeva tagavara ladud. Mis väga hea, sest siis ei ripu voooriga varustamine mitte ära rongide kohale jõudmisest. Liha varustamine sünnib tapakarjade kaudu, mis harilikult koondatud väekorpuste juurde ja 50—60 km seljataga. Liha veetakse autodega kuni lihavankriteni 10—15 km eelliinist, sest tapakarja ümberpaigutus ei ole mitte nii kerge — ei leidu igal pool vastavaid ruume. Diviisi intendandi käsutada mingisugust voooriga ei ole. Üldse on diviisis diviili käsutuses vaba üks voooriga kompanii, kust siis intendant võib väeosade voooriga ja muudel juhustel abi paluda. Ka väekorpused ei ole vaba veo vahendeid rohkem kui kaks jagu veoautosid. Armeed on täis elujõuline üksus selles suhtes. Leib valmistatakse armees välileivatehas-tes, või reguleerivate jaamade juures. Kuid kui raudtee lõhutatud, või sillad purustatud, siis saadetakse üks grupp välileivatehasest võimalikult liinile lähemale. Niisugune paigutus hoiab ka kokku vedusid.

Söök valmistatakse väliköögid ja kavaaegse kaitsesõja puhul ühises või suurtes tsentraalköögid, kust ta laiali viiakse ja kui tarvis, soendatakse. Ka maailmasõjas olid niisugused suured ühisköögid kasutamisel, mis väga ekonoomseid ja häid tagajärgi andsid.

Prantsuse sõduri toidunorm on sõjakorral:

harilik, suurendatud, tagavara. Kõik ohvitserid saavad sõja korral tasuta sõduri toidunormi. Maailmasõja algul $1\frac{1}{2}$ —16 annuseni. Kuid nüüd on ettenähtud 2 annust nooremleitnandile ja 6 annust väekorpuse ülemale tasuta päevas. Ohvitserid võivad ka annuste eest raha saada.

Riided ja rakmed saadetakse niisama

reguleeriva jaama kaudu. Peale selle on armees olemas üks varustuse ladu. Varnad riided saadetakse seljataha paranduse vabrikutesse. Kõik see ei olnud Maailmasõja algul prantslastel nii, vaid tekkis sõjakogemustel.

II. Belgia.

Belgia ei jõua toita oma rahvast ega sõjaväge oma maa ainetega rahu ajal. Ta ei suuda seda ka mitte sõja korral. Kõige suurem puudus tuleb leivast. Oma maa saadusi tarvitatakse võimalikult kasulikult. On ettenähtud ostmise kavad väljamaal sõja korraks kas vastava komisjoni kaudu, või lepingus olev riik ostab aineid nagu omale ja annab üle Belgiale. See on selleks ettenähtud, et vilja odavamalt saada, sest muidu sõja korral on ostjaid palju ja müüjad võivad iga päevaga hinda tõsta; nagu see oli Maailmasõja ajal.

Veel peetakse rahu ajal suuremad vilja tagavarad. Erasisikutele maksetakse ka teatav tasu hoidmise eest, jne.

Oma maa saaduste võtmine sõjaväele sõja korral sünnib Belgias neil samul viiesel, nagu Prantsusemaalgi, kuid belglased pooldavad veel rohkem vaba ostmist. Toovad ka mitmed näited ajaloost, kus rekviireerimisega midagi ei saadud, kuna vaba ostmisega palju kokku tuli. Näiteks 1870. aastal püüdsid prantslased Orleani ümbruses rekviireerimisega kaeru kokku saada (on teada, et see on rikkaim maakond Prantsusmaal), kuid talumeestelt kaeru kätte ei saadud. Tulid sakslased ja kuulutasid, et ostavad kaeru kohemaksetava raha eest ja kaerad tulid kui maa alt välja. Teine näide. Prantsuse talupojad lasksid Maailmasõja ajal ühe endi rekviireerimist toimetaja ohvitseri maha. Ka vaenlase maal ei soovita belglased rekviireerimist. Kuid, et sõda peab toitma sõda (Cesar), siis arvavad belglased, et vaenlase maal tuleks panna peale teatav summa kontributsiooni ja saadud raha eest vabal teel osta toiduaineid.

Muidugi ei eita nemad täitsa rekviireerimise otstarvet ja soovivad seda kui äärmist abinõu, näiteks — kui omanik puudub jne. Raudteel vedu sünnib pea-

aegu sama korra järele kui Prantsusmaal, kuid vahe algab varustavast jaamast.

Belgias väeosades rahu ajal veovoori ei ole, vaid igas garnisonis on nõnda nimetatud garnisoni voori korpus. Ta seisab koos vähestest hobustest ja veoautodest. See on loodud neil järgmiste praktiliste kalkulatsioonide põhjal.

1. Kõik ained, mida annab intendantuur väeosadele, veab ta kas üks või kaks korda kuus väeosadele kodu kätte, väljaarvatud ruttu rikkiminevad ained. Näiteks — leib, liha jne. Intendantuur saab hobused ka voori korpusest.
2. Ained, mida ostavad väeosad, veavad müüjad otsekohe väeosadesse.
3. Sõduri poed on loodud teisel alusel ja kraam tuuakse müüja poolt väeosas; kraami antakse sõdurite poedidele lahtise arve peale ja müüjale tasutakse iga kuu ainult nende ainetest, mis poes ära müüdüd.

Sarnase tegevuse põhjendus: on garnisonis, näiteks, 8—10 iseseisva majandusega väeosa, igale ühele on tarvis iga päev vähemalt liha, leiba jne. On väikseid väeosi, kes võtavad kõigest 40—50 kg päevas liha ja 100—150 kg leiba, kuna üks hobune ja sõdur tuleb ikkagi järele saata, vahest veel koguni kaks hobust ja vankrit igast väeosast: üks leiva ja teine liha järele. Nii kolavad sõna tõsisel mõttes niisuguses garnisonis iga päev paljud hobuseid ja sõdureid ringi, et mõnikümme kilo liha või leiba ära tuua. Sest neid toiduaineid on igas väeosas iga päev tarvis. Kui siia juure arvata veel sõduri poekraami veod jne., mis vana korra järel neil ka väeosade poolt veeti, siis on see hobuste kulu iga päev veelgi suurem. Nüüd nende mitmekümne sõduri ja hobuse asemel läheb üks veoauto voori korpusest ja veab kõigile laiali. Algab lähemast väeosast ja lõpetab kaugemaga. Kui ei jatku ühest sõidust, teeb kaks, või saadetakse paar veoautot ja kui vähemad veod, siis koguni hobune või kaks. Neil on välja arvatud ekonomia, mida riik sel teel saab, kuid mille kirjeldamine siin liiga pikale veniks.

J. M.

Kaitseväe spordiõpetajate ettevalmistusest Tartu ülikooli Kehakasvatuse Instituudis.

1928. a. sügisel komandeeriti kaitseväe tegevteenistusest 10 ohvitseri Tartu Ülikooli Kehalise Kasvatuse Instituuti. Komandeeriti soovijatest. Et aga soovijaid õppida oli rohkem kui 10, siis valiti need, kes andsid paremaid tagajärgi katsetel, milliseid toimetati Ülikoolilt esitatud tingimuste piires. Katsed olid kehaliste võimete alal: poks, hüpped, ujumine jne. Väga tähtsat osa komandeerimisel etendas kandidaadi attestatsioon.

**Kaitseväe ohvitserid
Kehakasvatuse Instituudis sügisest 1928. a.**

Istuvad (vasakult): N.-ltm. Parek (Kalevi pataljonist), ltm. Langel (Sakala pat.), ltm. Ramot (7. jal. rüg.), võimlemise õpetaja ülikoolis E. Rosenblatt, major Jõgi (kindralstaabist), n.-ltm. Mats (pioneer pataljonist). Seisavad (vasakult): N.-ltm. O. Mõttus (1. jal. rüg.), n.-ltm. Lang (ratsa rüg.), n.-leitnant Veeborn (s.-r. rüg.), n.-ltm. Lest (5. üksikust pat.), n.-ltm. Talpak (Kuperjanovi pataljonist).

Õppekavas on alljärgnevad ained:

Praktilised õppeained:

1) Võimlemine. 2) Kergetõustik. 3) Enesekaitse: Poks, maadlus, vehklemine ja Jiu-Jitsu. 4) Mängud. 5) Talisport: suusatamine, ilu- ja kiiruisutamine. 6) Rütmiline võimlemine. 7) Rahvatantsud.

8) Massaaž. 9) Tõstmine. 10) Rakendusvõimlemine. 11) Veesport: ujumine ja aerutamine. 12) Ortopeediline võimlemine.

Teoreetilised õppeained:

1) Anatoomia ja antropomeetria. 2) Pedagoogiline psühholoogia. 3) Psühholoogia. 4) Kehalise kasvatuse ajalugu. 5) Füsioloogia ühes töö füsioloogiaga. 6) Lapse keha füsioloogiline areng. 7) Liikumise õpetus. 8) Kooli tervishoid ja sotsiaal-hügieen. 9) Didaktika. 10) Pedagoogika. 11) Kõnitsitutsiooni õpetus. 12) Sport ja närvikava. 13) Tähtsamate organite patoloogiline anatoomia. 14) Keha tervishoid: a) spordi hügieen, b) treeningu hügieen. 15) Esimene abi. 16) Pedagoogika ajalugu. 17) Spordi vigastused. 18) Harjutusplatside ehitus. 19) Kehaharjutus-seltside ja -liitude tegevus.

Üldse tundide koguarv on 1378—1428. Kursus kestab 2 aastat. Peale selle on igal suvevaheajal 20. VI. kuni 10. VIII. praktilised harjutused. Kaitseväelastel peale nende tundide arvu on veel I ja II suve õppeperioodidel rakendusvõimlemist 48 tundi rohkem kui teistel instituudi õpilastel. Lisaks ülaltähendatud õppeainetele igal suvel korraldatakse kõigile üldiselt ühe ja kahepäevaliseid rännakuid jalgsi ja talvel rännakuid suuskadel.

Tundide koguarv näitab selgesti, et puht kaitseväe alale, s. o. rakendusvõimlemisele, on pööratud suurim tähelepanu. Rakendusvõimlemise eduks aitab kaasa ka see, et instituudis õppejõuks praktilistel aladel on tuntud kaitseväe võimlemise õpetaja hra E. Rosenblatt, kes juba 1920. a. saadik on meie kaitseväes juhtinud võimlemist ja saanud kui meil nii välismail hea praktilise ja kõrge teoreetilise ettevalmistuse spordi alal.

K. L.

Küpsuseksam.

Veste Eesti mereväe 10. sünnipäevaks.

1924. a. sügisel tugevnes meie kaitselaevastik tunduvalt torpeedopaat „Sulevi“ rivisse astumisega. Endises Saksa laevastikus teenis see laev „A 32“ nime all umbes 3—4 kuud ning läks 1917. a. Muhuväina põhja. Sealt toodi ta kuue aasta pärast uuesti päevavalgele ning põhjaliku remondi järel oli see väikene torpee-

dopaat juba „Sulevi“ nime all jälle teenistusvalmis. Kuid tema teenistus kõlblikkuse kohta puudusid täpsemad andmed.

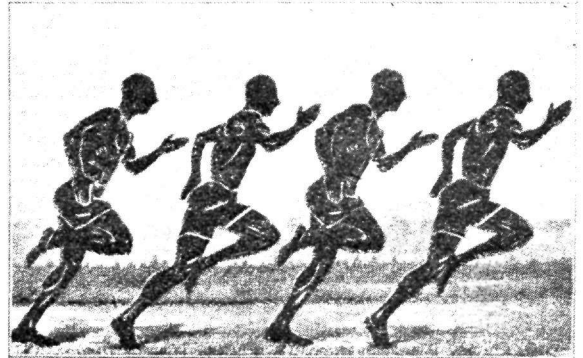
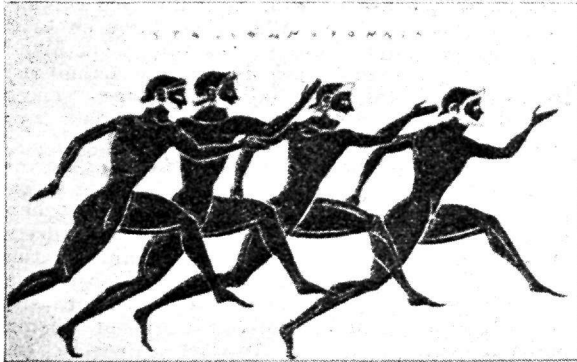
Kuidas neid ammutati, kuidas t/p „Sulevi“ oma „küpsuseksami“ sooritas, selle kohta jutustas üks kaasaegne mulle järgmist:

„Pikaldaselt möödapäasmatu järjekindlusega

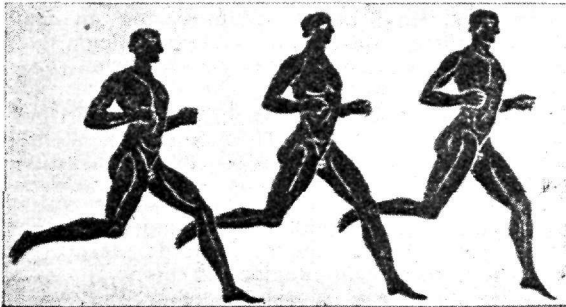
Ka spordis kordub kõik.

„Eesti Spordilehest“

Stiili sarnadus 500 aastat enne Kristust ja nüüd.

Vasakul: Kreeka kiirjooksjate stiil 500 aastat enne Kristust (antiik vaasipilt). Paremal: Kõrnigi siluett. Ka Kõrnig jookseb lahtise käega, ka tema samm on pikk ja kere hoiab ettepoole.

Vasakul: Vana-Kreeka kestvaajooksja 400 aastat enne Kristust (antiik vaasipilt). „Aegluubi“ võtete sarnaselt on näidatud kolm jooksufaasi. Paremal: Vide, Ritola, Nurmi kuulsal jooksul Pariisi olümpiaadil.

kostavad läbi öövaikuse Tallinna tornikellade viis lööki.

Aeglaselt laienevad nende helid, kuni jõuavad kaugel Sõjasadamasse seisva t/p „Sulevi“ vahimeheni, kes taevast niriseva uduvihma eest asjatult tekil varjulist kohta otsinud. Nüüd tõttab ta klaasikella juure ja tugev paaris löök seltsib raugevate tornikellade kõlaga. Sellele järgneb vahimehe pikk vile ja seni unehõlmas suikunud „Sulevil“ algab korruga elav liikumine. Kiirelt tõuseb meeskond, riietub ja igaüks tõttab oma äramääratud ülesannet täitma.

Kella seitsmeks peab laev sõiduvalmis olema.

Hilise, pimedas sügisaja peale vaatamata, osalt just võimalikkude tormide pärast peab „Sulevi“ merele minema, et oma täit võimet näidata. Tarvis selgusele jõuda, kuivõrt täidab meie väike „Sulevi“ tema peale pandud lootusi.

Vast mõne kuu eest astus tema meie sõjalaevastiku perre, kus igal terve rida kogemusi seljataga ning igat üksikut ümbritseb tema Vabadussõja aegsete kanglastegude nimbus. Kuus aastat puhkas „Sulevi“ (tol ajal veel „A 32“) rahulikult merepõhjas ja ei teadnud, milliste vägitgedega tema praegused kaasvõitlejad valmis saanud.

Suur oli vaimustus laevadel ja lahke vastuvõtt, kui „Sulevi“ 2. augustil paksu vihmapiilve

seest merelt täie kiirusega kihutades reidil seisvate divisjoni laevade keskele ilmus. Kuid püsima jäi sellejuures siiski veel väikene kahtlus: Mida suudab „Sulevi“ teha? Kas väärib tema meie, kogenud vabadusvõitlejate täit sõprust ja lugupidamist?

Tänane väljasõit on „Sulevi“ küpsuseksami esimene päev, on esimene samm selle kahtluse purustamiseks. Võimata raske oli koguda andmeid endise „A 32“ kohta. Ka suvel Tallinnat külastanud saksa ristleja „Thetise“ ohvitserid ei teadnud või ei tahtnud midagi olulist rääkida. Nii tuli siis omal jõul kõike pea algusest katsetada ja proovida.

Visalt võitleb hommik pimedas vihmase oktoobri õega. Barometer langeb; tugev NW tuul ajab kiirelt raskeid vihmapiilvi taga. Nähtavasti saame juba täna raputada. Väljas on ikka veel kaunis pime ja kell hakab juba seitse saama, kui masinast teatatakse: kõik on klaar.

Igaüks asub oma kohale ja mõni minut peale kella seitset poeb „Sulevi“ pikkamööda sõjasadamast välja reidile.

Siin algab tüütav edasi-tagasi sõelumine mitmesuguste kursidega kompassi reguleerimiseks.

Ilm on vahepeal selgemaks muutunud ja kella üheksa ajal keerab „Sulevi“ Tallinnale

selja ning tõttab 16-sõlmelise kiirusega lahti-sele merele.

Mida kaugemale meie jõuame, seda suuremaks läheb laine. Kiirelt möödub Aegnasaar, siis pöörame Osti poole. Lõbusalt vihiseb tuul vantides, „Sulevi“ terav nina löikab laineid, visates vett laksudes kahele poole laiali. Kuid järjest kõveneb tuul ja suureneb laine.

Juba pühib esimene veekuhi üle paki ja, purunedes vastu laintekaitset, pritsib sealte veetolmuna kõrgele üle silla. See oli esimene ter- vitus mere poolt. Mõne aja pärast kordub sama ja varsti sõidame alaliste tõusvate veevalingute all edasi, asjatult silda ümbritseva purjeriide tagant varju otsides. Vesi ja tuul tungivad igalepoole. Ka ahtri tekile ulatavad mõned lainteharjad, nii et vahimees tekilt kat-laruumi peale korstna varju poeb, et mitte mär-jaks saada.

Ühtlasi hakab laev kiikuma ja kaldub tihti oma väiksuse ja madalalt vees istumise tõttu kuni 30° nii ühele kui teisele poole. Kuid kii-kumised on pehmed, aeglasel, võiks öelda päris mõnused ja rahustavad pea. Tähendab „Sulev“ merd ei karda ja sõit jätkub endise kiirusega.

Meeskond oli peale väljasõitu varsti ruumi-desse kadunud, et osalt varakult katkestatud und jätkata, osalt aga selletõttu, et tekil mitte märjaks saada.

Varsti aga ilmub mõni jällegi nähtavale ja asub ainsale enam-vähem kaitstud kohale, ni-melt korstna varjus vahimehe kõrvale. Juba on neid seal terve rida seismas, üksikud õige tõ-siste ja kahvatanud nägudega. Mis on juhtu-nud?

Mere ja laevaga harjumata mehed on vist lihtsalt natuke merehaiged, ehk küll sellest keegi sõnagi ei lausu. Kuid koka poolt lõunaks tormi tõttu suure vaevaga valmistud supi suur ülejääk näitab selgemalt, et lugu nii, kui seda meeste kahvatanud nägudelt lugeda võiks.

Meeleolu on sellegi pärast hea ja tõuseb veelgi, kui juba kella ühe ajal Käsmu lahes ankur vette lastud. Varjulisemat kohta on vist raske leida meie Soome lahe rannikul kui see Jumalast sarnasena loodud Käsmu laht. Vaik-ne, nagu sadam, kuigi merel tuul ja laine edasi mässavad, nagu kiirelt möödätõttavate pilvede järel ka siingi otsustada võib. Ka näeme binokliga silmapiiril endiselt vahutavaid laineid.

Esialgul jääme siia paigale, sest Stenskäris, kuhu meil muuseas minna tuleb, praeguse lai-nega meie oma väikese aerupaadiga kergelt maale ei pääseks. Istume siis rahulikult laevas ja ootame ilma.

Katel jääb abiseisukorda, mis võimaldaks 10—15 min. sõiduvõimalis olla. Ühtlasi lastakse ka iga 4—5 tunni tagant aurukütte peale, sest on juba oktoobri lõpp käes ja meie eluruumide soojus lahku nõrga isolatsiooni tõttu pea.

Ka järgmine päev ei too parandust. Baro-meter on veelgi langenud, tuul puhub endiselt NW-st ja, nagu hommikul raadioteel saadud ilmatedetest selgub, merel paiguti 6—8 palli-lise kiirusega. Päev möödub hariliku teenistu-sega, vahelduseks käime korraks maal. Öhtul hakkab barometer tõusma ja järgmisel hommi-kul on ilm märksa parem. Ootame veel kuni lõu-nani, et meri vähe vaiksemaks läheks ja kell 13 hakame liikuma.

Tunni aja pärast oleme juba kaunis Stens-käri lähedale jõudnud, kui vahepeal Westi pöö-ratuul järsku valjuks läheb. Stenskäris maale

pääsemiseks kaob jällegi võimalus ning otsus-tame tagasi pöörata Käsmu. Vaevalt oleme aga vastu tuult pööranud, kui seni nii mugav sõit järsku muutub. „Sulevi“ nina kaob vee alla, päris veemägi hakab kolinal mööda paki tulema, kukub sealte tekile ja lõhub seal midagi raginal ära. Vaatame sillalt alla: laine on tekil oleva paadi padjad lahti löönud ning hulk maad tahapoole visanud, paat ise ripub õnnelikult talide otsas. Järgmine laine lööb ninas seisva güüsstoki lahti, mis abitult oma tugidele rip-puma jääb.

Pole midagi parata, vähendame käiku, et lahti pektud asju kinni siduda. Kuid güüs-stoki juure saadetud mehel pole kerge oma ülesannet täita. Väikse käigu peale vaatamata peseb 8-palliline Westi poolt mässama aetud meri vabalt üle paki ja ähvardab meest oma kaissu võtta. Möödub mõni ärev minut, siis on asi korras ja nüüd tambime aeglaselt Käsmu poole.

Poolteise tunni pärast oleme õnnelikult jäl-legi Käsmus, ning uuesti paneb meid imestama siin valitsev vaikus ja rahu.

Ka järgmine päev ei too paremat. Ootamine kipub vägisi igavaks minema. Oleme juba nel-jandat päeva Tallinnast ära ja ees on veel palju huvitavat. Kuid merel viibimise aeg on meil piiratud kütte-, söögi- ja veetagavaradega. Ise-äransis viimane hakkab veidi muret tegema. Pan-nakse küll veemagendaja tööle, kuid see sööb jällegi naftat. Toome siis Käsmu külast paa-diga vett, kuid see on päris tilk kuuma kivi peale. Käsmulased kaebavad pealegi, et neil kaevud niigi kuivad.

Viienda päeva hommikul ärgates on väljas kahtlane vaikus. Juba rõomustame, et kohe sõitu läheme, kuid saame petetud: väljas on paks udu, meremehe kurjem vaenlane.

Alles lõuna ajal tõuseb kerge WSW tuul ja ühes sellega kaob udu.

Kiirelt tõstetakse aur, võtame ankrud üles ja tunni aja pärast olemegi Stenskäris. Saarel võtab meid vastu kümnekond saare elanikke terves koosseisus, kes kõik uudishimulikult seda erakorralist juhtumist vaatama on tulnud. Oma-pärane ja raske kujutelev on nende elu paar-sada sülda pikal ja monikümmend sülda laiäl maalapikesel keset piirita merd!

Kiirelt vaatame saarel olevat paar maja ja kõrvalruumid üle, räägime mõne sõna juba 22 aastat alaliselt saarel viibinud majaka ülevaata-jaga ja lahkume jälle, sest aeg on kasin. Lae-vale sõites näen paadist ühe hoone kõrval kolm-neli risti. Nii, nii. Kes juba saarele sattunud, võib siin ka kergesti oma viimse puhkepaiga leida, sest raske on saarelt pääseda, talvel aga päris võimata.

Tunni aja pärast oleme Kundas, kus sadama ees ankrusse jääme. Veel hilja õhtul tuaakse maalt paadiga vett ja siis heidame varakult puhkama, sest järgmisel päeval kavatseme juba pimedas välja sõita.

Möödus õõ ja kell 6 hommikul algame sõitu Narva Jõesuho. Kõiki huvitab küsimus, kas pääseme Naroova jõkke sisse, sest kuuldavasti on jõesuu liivaga täisuhitud ja oli 1924. a. süvendamata.

Kell 10 oleme Jõesuu ees reidil ja ootame lootsi. See toob aga kurva teate: vett on täna 75“, kuna „Sulev“ istub vees 78“. Nende 3“ tõttu pöörame siis tagasi.

Aeglaselt ja ühetaoliselt mööduvad tunnid.

Monotoonselt kostab masinast turbiinide ja teiste mehhanismide ühetasane sumin, kuna „Sulev“ kiirelt Westi poole tõttab. Viie tunniga on tal 75 miili seljataga ja kell 16 oleme Loksa sadamas, kuhu ööseks jääme.

Hommikul algame sõitu Tallinna. Ilm on paks, SW tuul läheb järjest kõvemaks. Kuid ikka endise kiirusega tõttab „Sulev“ kodupoole, kust juba kuue päeva eest lahkus. Peatame korra Tsitres, siis läheme Kaberneeme kanaalist läbi, kus ainult 13 jalga vett ja kell 17 Aegna silda.

Siin tuleb meil huvitav ja raske ülesanne täita. Kaetud tuledega peame reidilt merele minema ja jälle tagasi tulema, kuna merekindluste helgiheitjad meid otsida ja tabada püüavad.

Võtame mõned asjast huvitatud merekindluste ohvitserid peale ja algame sõitu. Tuul on vahepeal päris tormiks muutunud ja viskab „Sulevit“ ühelt lainelt teise harjale. Taevas ja meri viskavad meile vett kaela, tuul hulub kui pöörane. Öö on kott pime, ainult hetkeks valgustavad helgiheitjate kiired vahutavad veepinda, libisedes otsides sinna-tärna. Mitu korda läbistame pimestavat valgusejuga, kusjuures üleni märg „Sulev“ järsku hiilgama lööb, nagu oleks ta vosvori korraga kaetud. „Nüüd oleme leitud,“ mõtleb iga laeval viibija, kuid ei, juba liigub aeglaselt edasi, otsides jällegi meid mujalt. Enam kui tund aega kestab see mäng, kuni meid ikkagi tabatakse juba tagasisõidul kaunis Aegna silla lähedal. Ilm oli ju meile peitmiseks eriti soodne, kuigi sõit pimedas ja sarnase tormiga kõike muud oli, kuid mitte sugugi mugav. Igatahes näitas väike „Sulev“ ka siin oma suurt võimet ja lõpetas ka selle katse hästi.

Aegna silla juures lahkusid meilt merekindluste ohvitserid mootorpaadiga ja poole tunni pärast olime juba Sõjasadamal omal alalisel kohal.

Üldiselt jättis see „Sulevi“ sõit kõigile igatpidi hea mulje ja andis tema omaduste ja võimete kohta hea tunnistuse. Olime täiesti iseseisvalt tervelt 7 päeva merel viibinud, kuigi meil väljasõites täit tagavara peal ei olnud.

Läbisõidetud 320 miili peale kulus meil 25 tundi, mis annab keskmiseks kiiruseks 12,8 sõlme, arvates manövrerimised ankrule ja sadamasse minekul ka sõiduaja hulka. Pikemad otsad tegime alati 15-sõlmelise kiirusega, mis osutus kulu mõttes kõige ökonoomilisemaks.

Ülaltoodud praktiliselt saavutad andmed t/p „Sulevi“ ökonoomsuse ja tema kiiruse kohta, mille katsetel näidatud maksimumi (25 s) tarbekorral veelgi suurendada võib, tema head meresõidu omadused ja väike nähtavus, tema väike süvis, mis võimaldab laialdast liikumise võimalust, tema lühike sõiduvälis paneku aeg — kõik need ja teisedki omadused teevad torpeedopaati „Sulevi“ eriti väärtuslikuks meie rannakaitses ja võimaldavad temal täiel määral oma kohuseid meie kaitselaevastikus täita. Jääb ainult soovida, et „Sulevil“ varsti mõni paarimees tekiks, kellega temal kohasem kui omasugusega võistelda kodumaa kaitses, „isamaa ilu hoieldes“ ja võib olla tulevikus ka „vaenlaste vastu võideldes“.

Nii jutustab kaasaegne „Sulevi“ küpsuseksamist. Vahepeal on möödunud neli aastat ja „täisealine“ t/p „Sulev“ on näidanud, et tema mitte ainult eksamil esitunud ülesanded lahendab, vaid nendega ka igapäevases teenistuses hästi valmis saab. Ta seisab praegu täisõigusliku liikmena meie laevastiku peres, veel enam, ta on vist meie kõikide, kindlasti aga ülemuse, lemmiklaevaks. Ja ainuke puudus, mille üle ta vahest muret tunneb, on soov, et ilmuks kuskilt vähemalt üks, ehk — kui juba, siis juba — terve kari õdesid-vendasid, kellele võiks eeskujuks ja vanemaks vennaks olla. Kõik teised kaasvõitlejad kipuvad vägisi vanaks minema, vana hallpea „Lembit“ lahkuski päriselt. —

Polegi õiget omasugust seltsilist. Ja praegu, kus Merevägi pühitseb oma esimest juubelit ning igasuguseid mälestusi ja õnnesoove vahetatakse, on „Sulevil“ ja paljudel südamepõhjas veel üks soov: tulgu järgmisel aastakümnel Mereväes veel vähemalt pooltohinat samasuguseid sündmusi, nagu oli t/p „Sulevi“ „küpsuseksam“.

K. I.

Kaitseväe elu.

Sv. hobuste laatsaret 10. aastane.

1. jaanuaril s. a. pühitses sv. hobuste laatsaret oma tegevuse 10 aastapäeva. Asutise eriala ei ole küll kuigi silmapaistev, kuid on siiski vastustusrikkas ja nii mõnegi raskusega seotud.

Laatsaret on 10 aasta jooksul ravitsenud 4525 hobust ja väeosadele koosseisude täiendamiseks välja andnud üle 5000 hobuse.

Vet. allohvitseride kursuse on lõpetanud 176 ja rautajate kursuse 340 sõdurit.

Sinise tähe õdede kursuse lõpetasid 38 inimest.

Rautamiskojas on raudatud üle 20.000 hobuse. Peale selle varustab laatsarite

juures olev loomaarstimise abinõude ladu kõiki sõjaväe osasi igasuguse veterinaar-varustusega. P.

Võru garnisonist.

18. detsembril 1928 pühitses 7. jal. rügement 10. aastapäeva. See päev kujunes pidupäevaks mitte ainult Võru kaitseväelastele, vaid kogu linnale. Linn oli end oma algatusel ehtinud lippudega. Äride aknad olid dekoreeritud õnnesoovidega 7. rügemendile. Võimude ja kodanikude esindajaid oli rügemendilt korraldatud aktusel ja koosviibimisel niipalju kui seda võimaldasid ruumid Armas Jumal oli annud selge talveilma. Tundus pidu kui toas nii õues.

Rügemendi suurearvuline pere asub peamiselt uutes „Taara“ kasarmutes. „Taara“ kasarmud on tulevane uus ja uhke Võru. Kavatsused ja see mis valmis ehitatud, on suurejooneline ja meeldiv. Koguni maastik on ümber tehtud: rabasoo on planeeritud kapsa ja lilleaiaks. Uhke triiphoone juba kasvatab taimi selleks. . . Ülepääsematud soise sängiga orud hoonete piirkonnas on ühendatud looklevate vallteedega. Meie ilus määnd dekoreerib hooned ja teid.

Hooned, nagu mainisin, on veel ehitamisel, kuid valmis on juba mitu eluhoonet (tare, kasarmut) ja palju majanduslise tähtsusega ehitusi, nagu eeskujulik pesukoda, vankri ja tööriistade kuur, õle- ja heinaküün, sigala, triiphoone. . .

Kuigi tared veel lõpule viimata, siiski on seal juba palju, mis laseb oletada kõigeparemat.

Võõrast üllatab kõige pealt eriliselt puhas õhk sõdurite eluruumides. Seda on saavutatud riie te k u i v a t a m i s e ruumide otstarbekohase ehituse ja riie te k u i v a t a m i s e k o r r a l d u s e g a . Meie möödunud vihmasel suvel oli see ehitus eriti tähtis. Vanasti kuivatati sõdur omad riided magamise ruumis ja osalt enese

seljas. Sellest tekkiski see kasarmute eriline õhk.

Edu näeme igal sammul meie kaitseväge sisemises elus. Eriti rõõmustab kodanikke edu neis väeosades, kus koos suur arv mehi suurte ülesannete jaoks, nagu seda on Võru ja Narva garnisonid.

Kaitseväge talised väliõppused.

Neil päevil algasid 1. diviisi talised taktikalised väliõppused Narva-Vaivara raioonis.

Õppuseid juhatab 1. diviisi ülem kindral Tõnisson.

Õppustest võtab osa suurem osa 1. diviisi koosseisu kuuluvaid väeosi. Õppuseid jälgima sõitsid Tallinnast mitmed vanemad ohvitserid, nende hulgas meie eri-väeliikide inspektorid.

Tegevuse kava järele 7. jaanuaril tulid rohelised idast üle Narva jõe ja alustasid pealetungi Vaivara suunas.

Sinised lähevad rohelistele vastu Jõhivist — Vaivara suunas. Poolte kokkupõrget oli oodata 8. jaanuaril arvatavasti Auvere-Vaivara raioonis. 8. jaanuari õhtuks oli seisukord veel lõpulikult väljaselgitamata.

Sõjaväelisi teateid.

Prantsuse Maa- ja Meriväge ohvitseride Keskkoogu.

(Cercle National des Armées de Terre et de Mer).

10. detsembril 1928 avas Prantsuse Vabariigi President Maa- ja Meriväge ohvitseride keskkogu ruumid, uues ja selleks eraldi ehitatud nägus majas.

Prantsuse Maa- ja Meriväge ohvitseride keskkogult antakse välja juba üle neljakümne aasta „A a s t a r a a m a t u t“.

„A a s t a r a a m a t 1928-st“ leiame

üksikasjalikke andmeid keskkogu organisatsioonist ja tegevusest, samuti keskkogu põhikirja ja kodukorra. (Kodukord on üksikasjalik ja võiks olla meilegi mõnes asjas eeskujuks.)

Peale uhkete pidusaalide, mugava restorani, ja teiste ruumide on uues majas keskkogul kasutada umbes 100 võõrastetuba, kus sissesõitnud ohvitserid võivad peatuda koos oma perekondadega.

Keskkogu ruumidesse paigutati ka seni invaliidide Palees hoitud umbes 80.000 köiteline raamatukogu. —n.

Sõjakirjandust.

Soome.

Suomen Sotilas Nr. 52 — 1928 on ajakirja enese 10-aast juubeli number. Esikohal tuuakse kirjutusi „Suomen Sotilas'e“ tekkest, esimestest sammudest ja arengust. Rikalikult pilte.

„Suomen Sotilas'e“ möödunud aastate numbrites oli pühendatud palju tähelepanu sõdurite meelelahutusele. Sellest artiklite pearaskus

kergesisulisele sõduri literatuurile ja sõjaajaloost elementaar teadmiste levitamisele.

Soome sõjaajakirjandus on arvult suur („Sõdur“ on vastastikkuses aastakäikude vahetuses viie suurema sõjaajakirjaga), sellepärast võib ta spetsialiseeruda erialade järele. Meile paistab kättesaamatuks Soome sõjaajakirjade toimetuste suured koosseisud ajakirjanikkest, maalikunstnikkest ja asjaajajatest. Ka „Suomen Sotilas'el“ („Soome Sõdur“) on suur ja asjatundlik toimetus.

Latvija.

Militaru rakstu krajums (sõjateoste kogu) nr. 4 — 1928. a. Läti sõjavägede staabi väljaanne.

1) Res. leit. Nickopfs: Läti rahvusline sõjavägi oma sünniajajärgul esimestes lahingutes ja võidukäikudel.

Kui Vene sõjaväes soldatite saadikute nõukogud üldiselt veel pooldasid Vene ajutise valitsuse otsust sõja jätkamises ühes liitlastega kuni võidurikka lõpuni, võttis Läti kütipolkude saadikute nõukogu juba 30. mail 1917. a. vastu kõik enamlaste nõudmised, Saksamaaga otsekohese rahutegevise ja võimu ülevõtmise kohta soldatite nõukogude kätte. Samal ajal hakkasid kogunema ja organiseeruma ka need Läti sõjaväelased, kes olid alal hoidnud oma rahvuslised aated ja kutsusid ellu „Läti sõjaväelaste rahvuslise ühingu“. See ühing etendas pärastpoole tähtsist osa Läti rahvuslise sõjaväe loomisel ja Läti riigi rajamisel. 1918. aasta lõpul, okkupatsiooniväe lahkumisel ja Vene punaarmee sissetungimisel, tuli lätlastel, nagu meilgi, üliloomuliste raskustega võidelda. Kiirelt organiseeriti 3 väeüksust: 1) ohvitseride ja allohvitseride reserv, 19. XII. 1918, 2) Võnnu kompanii 8. XII. 1918 ja 3) üliõpilaste üksik kompanii, kes esimesed vaenlase hoobid vastu võtsid. Järkjärgult tugevnedes, kui arviliselt nii ka moralselt, tiivustatud armastusest oma kalli kodumaa vastu, jõudis Läti rahvusline sõjavägi kõigist lahingutest alati võitjana välja tulla. Artiklis on toodud kümme konda lahingukirjeldust Vene enamlaste, Saksa landesweri ja bermontlaste vastu.

2) „3. novembril 1919. a. rünnak ja Tornkalni vallutamine.“ Kol. Liepinsh kirjeldab lahinguid Bermondi vägedega Riia all ja Tornkalni (Riia eeslinna) vallutamist, mis üks tulisemaid heitlusi Läti vabadussõjas.

3) Kol.-leitn. Osols: Side ja selle arenemine Läti vabadussõjas. Artiklis on toodud ülevalde side organiseerimisest ja rida huvitavaid episoode sideteenistuse alal vabadussõjas.

4) Kapt. Strasdinsh: 11. Dobelni jalaväe rügemendi tegevus 1919.—1920. a. On toodud ajalooline ülevalde rügemendi asutamistest ja võitlustest vabadussõjas. (Järgneb).

5) Res. kol. Lieberts: Esimesed sammud. Artikkel sisaldab kriitilisi märkmeid Läti kaitseväge organiseerimise küsimuste kohta riigi loomisel.

6) „Lemsalu — Roopa — Võnnu — Ronneburgi lahing 19.—23. VI. 1919. a.“ Kindralmajor N. Reek. Tõlge „Sõdurist“ 1928. a. nr. 6/7/8, järg (lahing).

7) Kindralmajor A. Knox: Vene sõjaväega 1914.—1917. aastani (järg). Autor toob ülevalde Vene sõjaväe organisatsioonist ja arvuilisest koosseisust revolutsiooni eelõhtul. Vastavates tabelites on ka relvastus ja laskemoon piltlikult üles loetud, mida oli Vene sõjaväel revolutsiooni puhkemisel käsitada rohkem kui kunagi varem. Edasi on artiklis toodud ülevalde revolutsiooni käigust Peterburis, kuidas suhtus Vene liit sõdur vabadusaatele ja kuidas agitatsioonil mõjul Peterburi väeosad täielikult demoraliseerusid.

8) Kol.-leitn. Audse: Üleminek keskaja rüütlikkusest uuemaaja sõjakunstile. Artikkel sisaldab rida kuulsamate väejuhtide sõjapidamisviise ja selgitab neid strateegilisi ja taktikalisi võtteid, mis neid võidule viisid.

N.-Vene.

„**Vo na i Revolutsia**“ (Sõda ja Revolutsioon).

Osoaviohim'i Kesknõukogu häälekandja, ilmub kord kuus.

1928. a. üheksas raamat sisaldab:

J. P. Uborevitsh: „Õppusparaadid“. Väljaõppel peale kõige muu on ülitähtis ülema mõju õppijatele oma isiku kaudu — katsete kontrolli, näpunäidete andmise näol. See on kõige hõlpsamini teostatav, ülevaatuste, õppusparaadide (Smotrovõja utshenja) abil. Hinge ja töötahet tuleb sisendada alluvaldise mitte kabinetis paberite kirjutades, vaid otseses isiklikes kokkupuutumises alluvalditega. Sarnased õppused võimaldavad ka ülemal lähemalt tutvuda oma kaastööliste võimetega. Kuid sellel, sisult heal institutsioonil (Smotrov. utshenja) olevat punaväe tegelikus elus juure kasvanud kõrvaldamist nõudvad pahed, ja nimelt: 1) komisjonid, mis uurivad õppusparaadide tulemusi, 2) ülemuse „anekspüüdmine“ (otshkovtiratelstvo), 3) vanemate ülemate kavata ja tarviduseta erakordsed kontrollimised, 4) Kõrgemate juhatusasutiste kavakindla töö kontrolli puudumine. Kõigist mainitud pahedest olevat „kõige halvem“ „otshkovtiratelstvo“. See pahe kasvavat rahuajal lopsakalt (Moodne aforism: Tee ülemusele tsirkust, küll siis saab leiba). Autor annab rea näpunäiteid, mille abil saaks õige pildi väeosa, üksuse, või isiku sõjalisest ettevalmistusest. Arvustab vana, senist praktikat, kus ainsa taktikalise õppuse põhjal otsustati väeosa (üksuse) ettevalmistuse üle. Tulevat õige pildi saamiseks väeosa (üksust) inspekteerival isikul kontrollida väeosa (üksuse) tööd mitmel alal ja mitmesuguses olukorras.

E. Barsukov: „Eratööstus sõjaväe varustamise teenistuses“. Artikkel on kirjutatud Saksa, Vene ja Prantsuse kogemustel Maailmasõjas.

N. Krasilnikov: „Kaugemaa-luure vägedes koondamise ja hargnemise perioodil“. Autor sõjaajaloolistel näidel Maailmasõjast (29/VII—10/VIII 1914. Vene Looke rindel 1. ja 5. armeedes) analüüsib kaugemaa luuret ja tuleb otsusele, et kaugemaa luures kõik tähtsaimad ülesanded langevad ratsaväele. Ratsavägi täitvat luure ülesanded hästi ainult siis, kui tema peale pole pandud luure ülesannete kõrval veel katteülesandeid. Lennuväe tähtsust kaugemaa luures autor ei ole tähele pannud.

M. Vladimirov: „Korpuse lennuvägi“. Venelased jaotavad operatiivsete ülesannete alusel lennuväe Armeed ja korpuse lennuväeks (sest viimane on ettenähtud Väekorpuses ja sellele vastavates kõrgemates koondustes). Autor loetleb Korpuse lennuväe ülesandeid ja annab näpunäiteid kuis võiks antud ülesannete täitmine leida kõige parema lahenduse.

G. Vösotski: „Lennuvägi ja raudteed“ näitab milline oht varitseb raudteid õhuvaenlaselt. Raudteede moondamine (mets, puude istandused jne) on esimese järgu tähtsusega ülesanne juba rahuajal.

A. F. Petuhhov: „Lennuväe kasutamisest sõjas poliitiliseks agitatsiooniks“. Kihutusliteratuuri levitamine lennukelt on autori arvates tähtsaim abinõu agitatsiooniks vaenlase territooriumil. Ka hariliku pommitamisega teostatavat agitatsiooni, kui tuntakse pommitamise poliitikat:

Vaeste ja tööliste asulaid ja elukohti ei tulevat pommitada, vaid kõik pommikoormad paisata kaela „buržuidele“.

G. Hirs: „Osoaviohimi lähemaid ülesandeid teaduslik-uurimustes“. VNO (Vojenno Nautshnoje Obshestvo — Sõjateaduslik Selts) olevat halvavalt mõjutanud Osoaviohimi (Obshestvo Sodeistvia Oborone, aviatsü i himii — Riigikaitset, lennuasjandust ja sõjagaasiasjandust abistav ja arendav Selts) tegevust selles mõttes, et VNO ümber olevat koondanud kitsas sõjaväelastest koosnev ring, kes ei olevat suutnud sarnases ulatuses võtta kõiki teaduslikke küsimusi, kui seda vajavad Osoaviohimi ülesanded. Viimasel kongressil olevat VNO mõju vähendatud Osoaviohimi Kesknõukogus. Kaasa on tõmmatud tähtsaid teadusmehi väljaspoolt punaväge. Osoaviohim arendab tulevikus uurimistöid: geofüüsikas, astronoomias ja geodeesias, matemaatikas ja mehhaanikas, astrofüüsikas: Kõigis nendes teadusealades, mis võivad arendada lennu- ja sõjagaasiasjandust.

S. Beläjev: „Inspiratsioon ja meetod“. Meetodid tulevat eelistada inspiratsioonile sõjaväe organisatsioonis, juhtimises ja väljaõppes. Kuid meetodeid tulevat kontrollida, sest et ka meetodide valdkonnas on vigu, mittesobivusi jne. Sõjaväe väljaõppel tulevat eriti hoolega valida töö meetodeid.

Osas — „Välismaade sõjaväe-

dest“ on päämine tähelepanu pöördud Poolale. A. Vilner artiklis — „Poola Sõja-ekoonoomiline ettevalmistus“ puudutab küsimusi — Poola seaduseandlus Sõjaekoonoomias, S—e ettevalmistust teostav aparaat, Poola Sõjatööstuse ellukutsumine, sarnaste tööstuste toetamine, mis võivad saada baasiks sõjatööstusele sõja puhul jne.

Piorun: „Poola ratsaväe reorganisatsioonist“. Ratsaväe reorganisatsioon, mis algas paari aasta eest, olevat lõpul. Kuigi Poola reorganiseeritud ratsaväe organisatsioonis, juhtimises ja väljaõppes olevat palju omapärast (mille eest tulevat tänada Poola noori Kindralstaabi ohvitseri), siiski prantsuse mõju olevat Poola sõjaväes nii suur, et ta ka uuele ratsaväe organisatsioonile ei jätnud avaldamast sügavat muljet.

J. Hermann: „Kiirestiliikuvate tankide ja jalaväe koostöö välismaade armeedes“. Autor vaatleb tankide arengut ja nende koostööd jalaväega peamiselt Prantsuse, Inglise, P. A. Ühendriikide, Itaalia sõjavägedes. Kiirestiliikuvad tankid (sarnasteks tulevat lugeda neid, mille kiirus on — alates 15 km tund), olevat koostööks jalaväega paremad kui aeglaselt liikuvad tankid, sest neid, — kas koondades erigruppideks või jättes jalaväe üksuste vahele, — võib kiiresti visata tekkinud vaenlase tiiva peale.

—K.

Bibliograafia.

D. Buxhoevden. „Sõjagaas“.

J. Köstner,

E. Punase Risti gaasikaitse juhataja.

Väga tunduv on olnud senini tarvidus ühe soliidsema teose järele gaasiasjanduse alal, mis mitte ainult oleks tutvunemisbroshüüriks, vaid täielikult õppi- ja käsiraamatuks. Välismaail ilmunud lailadane gaasiasjanduse kirjandus on juba hakkanud spetsialiseeruma gaasiasjanduse üksikute eriharude järele, kuna vanemad üldraamatud kannatavad enam-vähem autorite ühekülguse all. Sellepärast on tõesti raske eelistada üht või teist teost õppe- või käsiraamatuna, aga suurema hulga kirjanduse muretsemine ei ole gaasiasjandusest huvitatuile vastuvõetav nii tehniliselt kui ka hinnalt. Hiljuti ilmunud D. B. „Sõjagaas“ on esalgul lahendanud selle küsimuse ja ühtlasi ka viinud meie gaasiasjanduse kirjanduse tunduval sammul lähemale välismaade kirjandusele sel ajal.

Ehk küll selle raamatu lugemisel võib mitteeriteadlast sel alal esialgul hirmutada mõned keemilised ja teised valemid, kuid need ei takista sugugi kergesti sisust arusaamist, huvitusega kuni lõpuni luge-

mist ja, mis peasi on, täieliku ülevaate saamist gaasiasjandusest. Ja isegi nõudlikum eriteadlane ei või ütelda, et tal pole sellest raamatust midagi ammutada.

Autor on püüdnud tarvitada tehniliste üksikasjade nimetamiseks rohkem eestipäraseid sõnu, mis tunduvalt edendab raamatu sisu omaksvõtmist laiemate hulkade poolt. Raamatu teeb huvitavaks see, et autor on püüdnud käsitatavat materjali siduda kodumaaga.

Esimeses jaos puudutab autor kodumaa tööstuse kasutamist gaasiasjanduse alal. Seda küsimust peaks küll tõsisema kaalumise allavõtma. Peatükk 7, Gaasi ja auru üldomadus, annab lühidalt tulusaid näpunäiteid tingimuste ja kvantumite arvestamisel sõjagaaside praktilise käsitamise puhul, mis on eriti tähtis edukateks gaasrünnakuteks ja ka gaasikaitse puhul.

Teises jaos käsitab autor pikemalt meteoroloogiat (ilmastiku teadust) sidudes seda gaasiasjandusega, selle juures ei jäta autor puudutamata meteoroloogia seisukorda Eestis. Seda osa läbilügedes on igal ühel selge pilt meteoroloogiast, kui ennem seda ei olnud.

Gaasrünnakute tehnika kirjeldus ühes paljude näidetega ja joonistustega Maail-

masõjast annab juba neile, kel pole sõjaväelist eriharidust, täieliku arusaamise gaasisõja taktikast Maailmasõjas. Sõjaväelise erihariduse täiendamisel on see teose osa eriti kasulikuks juhtnõõriks gaasisõja taktika teadmiste omandamiseks ka tulevikusõjas. Siinjuures püüab autor seda osa kodumaale lähemale tuua, kirjeldades Riia linna vallutamist sakslaste poolt 1. septembril 1917. a. Ka eriteadlastele on midagi tulusat, nimelt tabel III. Autor oleks võinud siiski veel juure lisada mõnda süütamise ainetest ja vahenditest (süütepommid jne.), mida ju arvatakse ka keemilise relva hulka.

Kolmas jagu on täielikult pühendatud gaasikaitsele, millest pole mitte ainult sõjavägi huvitatud, vaid iga kodanik riigis on sunnitud selle vastu huvi tundma, kui ta mitte ei taha tuleviku sõjas eriti lennuväe gaasirünnakute puhul langeda sõjagaaside ohvriks. Selle juures ei ole samalt autorilt ilmunud (kaitseliidu väljaandel) broshüür „Kuidas kaitsen ennast sõjagaasi eest“, sugugi mitte käesoleva raamatu gaasikaitse osa konspekt. Käesolevas raamatus on see küsimus vaadeldud rohkem üksikasjalisemalt, pearõhk on pandud tehniliste vahendite kirjeldamisele, kuna broshüüris on puudutatud üldiselt nende praktilist kasutamist gaasikaitseks rahulikkude elanikkude poolt ja peale selle veel gaasikaitse sanitaarküsimusi. Sellega sünnivad nimetatud brošüür ja käesoleva teose gaasikaitse osa väga hästi üksteisele täienduseks.

Autor ei ole unustanud loomade ja isegi kirjatuide gaasikaitse puudutamist ja peale selle veel maininud mõnda tähtsat küsimust, nagu gaasidistsipliin, gaasalarm jne., kuid eriti nimetamisväärt on kokkuvõtte Maailmasõja kogemustest, punkt L „Mürgituste peapõhjused“, paigutamine käesolevasse raamatusse.

Autor oleks pidanud pühendama lennuväele eripeatüki, ehk küll Maailmasõjas lennuvägi ei ole olnud gaasisõja tööriistaks ja sellega pole ka kogemusi selle kohta. Kuid tuleviku sõjas on oodata esimeses järjekorras lennuväe gaasirünnakuid. Kuid teose neljandas osas „Gaa-

sisõda tulevikus“ arutab siiski autor kokkuvõtlikult lennuväe gaasirünnakute küsimust ja kaitset selle vastu. Sealjuures ei saa nõus olla autori puht teoreetilise väitega, et lennuväe gaasirünnakud gaasi otsekohe laialipritsimisega palju vähem täidavad oma otstarvet, kui rünnakud gaaspommidega. Oleks soovitatav, et selle tähtsa küsimuse kohta võetaks pikemalt sõna asjatundja ringkonna poolt. Peab ju teadma mis meid ähvardab. Samuti oleks pidanud autor nimetama bakteriooloogilist sõda.

Igaühele kergesti loetav, rikkalikult illustreeritud, iga gaasiasjanduse küsimus puudutatud, peaaegu kõik gaasiasjanduse tehnika uudised kuni 1928. a. lõpuni, teevad käesoleva teose eriti väärtuslikuks. Teos rajab ühtlasi teed Eesti gaasiasjanduse kirjandusele laiema suuna võtmiseks — teoste loomiseks gaasiasjanduse eriharudel.

Lõpuks peab avaldama sügavat tänu kindralstaabi VI osakonnale, kes on kirjastanud teose ja meie oludes odava hinnaga lasknud müügile, võimaldades seega kodanikule tutvunemise tähtsa küsimusega kui enese isiku nii riigi kaitsmise alal.

Э. А. Верцинский „Годъ революціи. Воспоминанія офицера генеральнаго штаба за 1917—1918 годъ“.

(E. A. Werzinsky: „Revolutsiooni aasta. Kindralstaabi ohvitseri mälestusi 1917.—1918. aastast“, Tallinn 1929, autori kirjastus, 60 lehekülge, hind kr. 1,50.)

Autor (Eesti kodanik, kindralstaabi kindralleitnant reservis) isiklike mälestuste ja märkmete põhjal võimaldab heita pilku Vene 1917.—1918. a. kui sõjaväe nii riigi kõrgemate juhtide ja asutiste tegevusse. Autor, olles lähedas kokkupuutumistes nimekate endise Vene sõjaväe juhtidega, iseloomustab neid tabavalt. Raamat puudutab möödaminnes küsimusi, mis seotud Eesti saatusega aastal 1917.—1918. Neile, keda huvitab Vene sõjaväe lagunemine ja praeguse N.-Vene tekkimine 1917.—1918, võiks seda tagasihoidliku kuid terava pilguga autori teost soovitada. K.

SISUSTIK: J. Tõrvand. Aastavahetusel. — Sõdur uuel aastal. — H. Salza. Eestikeelsed sõjalaeva tüüpide nimetused. — A. Malevitsh. Meretaktika uuemad suunad. — Mälestusese kindral-major Untile. — P. Mey. Mõne meresõna algupära. — 2. diviisi juhatuse ja staabi 10. aastapäev. 24. XII 1918. — 24. XII 1928. — Vana Scout. Scouts'ülgemendi 10. aastapäeva puhul. — Soome vabatahtlikkude Eesti Vabadussõtta saabumise 10. aastapäev 30. XII 1928. — H. Kurg. Ettepanek patareide laskekiiruse tõstmiseks. — „Polska Zbrojna“. Poola teaduslikust sõjakirjandusest. — R. Gildemann. Mälestusi kaitselaevastiku loomispäevilt. — J. M. Intendanttise varustuse toimetamine sõja korral keskladust kuni eellinil oleva sõdurini. — K. L. Kaitseväge spordiõpetajate ettevalmistusest Tartu ülikooli Kehakasvatuse Instituudis. — K. L. Kõpsuseksam. — Kaitseväge elu. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Bibliograafia. — Teise järgu madrus Jaan Vällrepi kiri vanematele.

Teise järgu madrus Jaan Vallrepi kiri vanematele Põltsamaale ja kuidas nad kirja mõistsid.

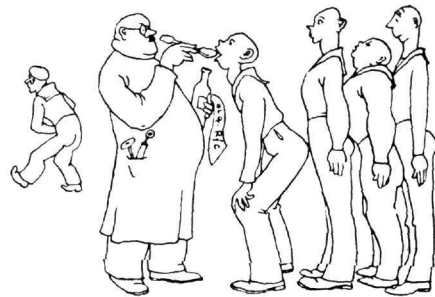
Armsad vanemad! Täna hommiku olime veel *kai* juures ja *tõstisime* auru

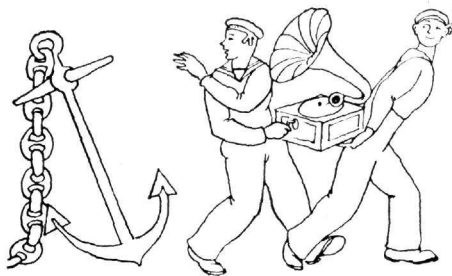
aga kell 8, kui *löödi neli klaasi*, *tõstisime lipu kahvlisse*

ning „Valter“ viis meid välja . . .
(„Valter“ — tuttav vedurlaeva nimi).

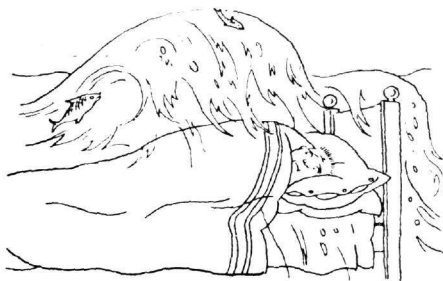
Väljas pidime *õli sissevõtma* . . .

Peale selle panime *pilli käima* ja *lahkusime* ankrult . . .

Tegime seekord *18 sõlme* . . .

aga meri *tõusis õhtuks* nii et *üle teki* käis.

Tagasitulekul saime *ninast* vigastada ja pidime peale panema *plaastrit*.

Soovime oma lugupeetud kaubatarvitajaskonnale edurikast ja head

uut aastat

ning loeme oma rõõmustavaks kohuseks, seni avaldatud usalduse eest tänada ja paluda, meile osaks saanud heatahtlust ka edaspidi ülesnäidata.

Nahatööstuse A-S. „Union“

Õnnerikast uut aastat

soovib

Ühisus „Estonia Eksporttapamajad“

Tallinn, S. Tartu mnt. 79. Postkast 33. Kõnetr. 29-53 ja 25-51.

Õnnerikast uut aastat

soovib

A-S. KaDeWe tubaka- ja sigaritehas

Tallinn, Kopli t. 10,

Telefon 15-16.

Õnnerikast uut aastat

soovib

A-S. J. Ginovker & Ko.

kompeeki ja biskviidi vabrik

Tallinn, S. Tartu mnt. 23.

Telefon 15-54.

Õnnerikast uut aastat

soovib

Tallinna Majaomanikkude Pank

Harju tän. 29

Kõnetraat 33-11 ja 33-69

Õnnerikast uut aastat

soovib

Tallinna Aktsia Pank

Vene tään. 8, Tallinn

Telefonid 11-85 ja 33-85.

Õnnerikast uut aastat

soovib

Eestimaa Põllusaaduste Ümbertöötamise Osaühisus

„VIRU“

Aktsia Selts Rumberg, Tuberg & Ko.

Õnnerikast uut aastat

soovib

Tallinna Eesti Majandusühisus

Estonia puiestee 21, telefon 85

ABIKAUPLUSED:

Suur Pärnu maantee nr. 30. Telefon 21-67. Suur Tartu maantee 51. Telefon 9-40

Õnnerikast uut aastat

soovib

Aktsia-Selts „Silva”

Õnnerikast uut aastat

soovib

Estoking
Tallinn

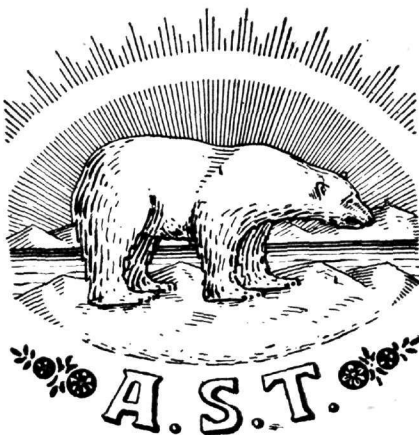
...SIISKI, PARIMAD
TAIMEVÕID
ON
BONA & PRIIMA

BONA,
PRIIMA,
ALFA ja
NORMA

PARIMAD
TAIMEVÕID
EESTIS

M Ü Ü K I G A L P O O L

TALLINNAS

KOPLIS

A/S «**TEXTIL**»

Oma vabrikud:

Ketramis-, kudumis-, apreteerimis-, pleegitamis-, ja värvimisvabrik.

Vabriku suur- ja väikemüügilaod:

KOPLIS, Bekeri tehas 5.
TALLINNAS, Vene turg 1-4.
„ Paldiski mnt.
„ S. Juhkentali 46.
NÕMME, S. Pärnu mnt. 71.

NARVAS, Peetri plats 8.
RAKVERES, Pikk 24.
PÄRNUS, Rütli 28.
PETSERIS, Riia 1.

Sarpinka, Schoti-ruuduline, pesu- ja käterätikuriided,
flanellid, baikad ja kõiksugu teised puuvillased riided.

Soovvalmis kaup.

Lõngad käsitsi ja telgedel
kudumiseks

Suures valikus:

Sise- ja välismaa siidi ja
villaseid kaupu.

Müük vabriku hinnakirjade järele.

Toimetus ja talitus Uus t. 10. — Kõnetraat: Sõjaväe 163. A.-S. „Ühiselu“ trükk, Tallinn, Pikk t. 42